

Толас Радзімы

ШТОТЫДНЁВАЯ ГАЗЕТА ДЛЯ СУАЙЧЫННІКАЎ
ЗА МЕЖАМІ БАЦЬКАЎШЧЫНЫ

№ 15

11 красавіка 1996 г.

(2469)

Выдаецца з 1955 г.

Цана 1000 рублёў.

Аляксандр ЛУКАШЭНКА:

"Я ХАЧУ ВЫКАНАЦЬ ДАДЗЕННЯ НАРОДУ АБЯЦАННІ"

ІНТЭРВ'Ю ПРЭЗІДЭНТА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
КАРЭСПАНДЭНТУ БЕЛАРУСКАЙ РЭДАКЦЫІ РАДЫЁ "СВАБОДА"
ГАЛІНЕ АЙЗЕНШТАТ

— Аляксандр Лукашэнка як асоба мае адну асаблівасць: ён гаворыць пра сябе і свае правы, кажучы па-руску: "в третьем лице". Калі вы не супраць, скарыстаем яе ў нашай размове, і маё першае пытанне тое: як бы ацаніў Аляксандр Лукашэнка -- радавы грамадзянін Рэспублікі Беларусь дзейнасць Аляксандра Лукашэнка-Прэзідэнта?

— Станоўча.

— Можна, крыху расшыфруеце!

— Галіна Іосіфаўна, я нікому нічога не павінен, па-першае... Я за чужы кошт, і гэта вам добра вядома, як чалавеку, які мяне ведае не толькі ў маю бытнасць дэпутатам, ніколі не жыў. Я праводжу сваю палітыку ў інтэрэсах нашага народа, паіраўшыся з ім.

— Возьмем тры пункты маёй перадвыбарчай праграмы. Першы -- барацьба з інфляцыяй і падаўленне яе. Магу праінфармаваць, што інфляцыя на сённяшні дзень скарада адзін працэнт. Я дапускаю -- два. Першы пункт выкананы.

— Другі пункт маёй перадвыбарчай праграмы -- саюз з Расіяй. Гэта тое, што я сёння раблю.

— Трэці пункт -- татальная барацьба з карупцыяй. Палавіна былых чыноўнікаў страціла свае пасады. Кампанейшчына і спешка тут не патрэбны, каб не па-

цярпелі прыстойныя людзі. Але наколькі я магу сёння змагацца з карупцыяй (а грамадства ў нас карумпіравана парадкам), я гэта раблю.

— Вось тры моманты, за якія народ мяне падтрымаў. Рэферэндум яшчэ раз пацвердзіў -- усюсна -- мае паўнамоцтвы. Скажыце, як я павінен у такой сітуацыі дзейнічаць, калі народ гаворыць: "Рабі гэтак, а не інакш"? Таму я як грамадзянін ацэньваю дзеянні Прэзідэнта Лукашэнка станоўча. Пры гэтым я далёкі ад таго, што быў бездакорны ва ўсіх сваіх учынках, не дапускаў памылкі і г.д. Напэўна, мне, маладому палітыку, і наогул як чалавеку ўласціва памылкі, і я, відаць, дапускаў недзе нейкія памылкі. Але ў стратэгічным плане, па-мойму, не. І калі непарадзюта ставіцца да мяне, дык можна сказаць, што ў актыў Прэзідэнту запісаць можна больш, чым у пасіў.

— Чым патлумачыць Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка, што менавіта ён хоча выканаць ролю Багдана Хмяльніцкага, хаця яна больш бы, здаецца, пасаваала Леаніду Кучме, улічваючы паходжанне Хмяльніцкага?

— Вы вельмі вобразна задаці пытанне, і вам гэта робіць гонар. Я хацеў бы выканаць толькі тую ролю, якая мне адведзена

Усявышнім, хоць я выхаваны атэістам. Мабыць, лёс мой такі... Я хацеў бы выканаць тую ролю, якая мне адведзена. Я гавару вам пра гэта выключна шчыра. Калі мне, дапусцім, адведзена ў гэтым жыцці адыграць ролю стваральніка, а не разбуральніка, я быў бы шчаслівы. Я хацеў бы выканаць сваю ролю, ролю Лукашэнка, прадстаўніка беларускага народа, які заўсёды быў за тое, каб тут, на нашай зямлі, усё было мірна і ўсе народы жылі, як у родным сваім доме, незалежна ад іх паходжання, веравызнання і г.д. і да т.п. Таму, калі вы мелі на увазе, задаючы гэтае пытанне, ці імкнецца Лукашэнка адыграць ролю аб'яднальніка, то я скажу: так, я ставіў і стаўлю перад сабой гэтую мэту. Але я далёкі ад таго, каб узяць на сябе больш, чым я сёння здольны і павінен ўзяць. Тут я самакрытычны і не прэтэндую на большае.

— Аляксандр Лукашэнка -- першы ўсенародна абраны Прэзідэнт незалежнай Беларусі, і, відаць, яму неабыхава, якім ён увойдзе ў яе гісторыю?

— Гэта, напэўна, сапраўды неабыхава не толькі для мяне, але і для вас як грамадзяніна Беларусі. Таму што гэта сапраўды першы Прэзідэнт.

[Працяг на 4-й стар.]

ПАШТОЎКА З БЕЛАРУСІ

"Міс Віцебск-96" — Ірына ЦІУНЧЫК, вучаніца 11 класа сярэдняй школы. Яна будзе прадстаўляць Віцебск на міжнародным конкурсе "Міс Славянка".

ПАЗІЦЫЯ ЭКС-СПІКЕРА ПАРЛАМЕНТА МЕЧЫСЛАВА ГРЫБА:

"Я — ПРЫХІЛЬНІК СУВЕРЭНІТЭТУ І КАНСТЫТУЦЫІ"

Падзяліцца ўражаннямі пра пачатак работы новага беларускага парламента мы папрасілі чалавека аўтарытэтнага, вопытнага палітыка, былога старшыню Вярхоўнага Савета 12-га склікання, дэпутата цяперашняга парламента Мечыслава ГРЫБА. Гутарка з Мечыславам Іванавічам адбылася адразу, як ён вярнуўся з пасяджэння асамблеі па стварэнню Таварыства беларускай школы імя Браніслава Тарашкевіча, а таму напачатку я пацікавілася, чым прадрыкавана такая ўвага да падзеі, па сённяшнім часе не вельмі вітаемай уладамі.

— Я -- прыхільнік беларускай мовы, культуры, звычайна, таму што стаю за суверэнітэт і незалежнасць Беларусі як краіны, а беларусаў як нацыі. Тым не менш, не магу пагадзіцца, калі тут нешта робіцца насюшка альбо пачынаюцца нейкія экстраардынарныя дзеянні. Трэба рухацца паступова, павольна, але выверана і дакладна. Узгадваю падыходы, якія склаліся ў мінулага Вярхоўнага Савета. Закон аб беларускай мове, які быў прыняты, сам па сабе вельмі добры, але

ў яго ажыццяўленні, з майго пункту гледжання, зроблены шэраг памылак. У выніку, калі я прыехаў у сваю выбарчую акругу -- Дзятлаўскі раён, там на той момант ужо засталася толькі адна руская школа -- у пасёлку, дзе знаходзілася расійская ваенная дывізія. Улічваючы рэальны стан спраў, тое, што мы пакуль маем вялізны працэнт рускамоўнага насельніцтва, гэта не магло не выклікаць незадаволенасці некаторых бацькоў. Але прайшоў летапі майскі рэферэн-

дум, і стрэлка вагаў рэзка рушыла ў процілеглы бок: цяпер ужо амаль гвалтоўна сталі зачыняцца беларускія класы, цэлыя школы, што, зразумела, таксама недапушчальна.

— Мечыслаў Іванавіч, нагадайце, калі ласка, за які тэрмін павінен быць цалкам уведзены ў дзеянне Закон аб мовах.

— Да 2000-га года. Але пры цяперашніх умовах сумняваюся, што ён будзе выкананы ў адведзены тэрмін. Тым не менш, сёння -- так, а заўтра абставіны могуць і змяніцца...

— Тады давайце прайдзем да грамадска-палітычнай сітуацыі ў краіне. Зразумела, вялікі ўплыў на яе павінен рабіць парламент, але толькі ў выпадку,

калі будзе мець уласную пазіцыю, а не выконваць ролю марыянеткі. Разам з тым даводзіцца ўжо чуць, як новы Вярхоўны Савет называюць "кішэнным".

— За такі кароткі тэрмін, які працуе новы Вярхоўны Савет, цяжка чакаць, каб ён выплываў па шматлікіх пазіцыях. Трэба назапасіць неабходныя веды, мець падрыхтоўку, каб працаваць паўнаўдасна. А гэта справа не некалькіх дзён. Адно хацеў бы зазначыць: жаданне працаваць у новых парламентарных ёсць. Нешта -- атрымліваецца, іншае -- пакуль не.

Акрамя таго ў Вярхоўным Саветае трынаццатага склікання ажыццяўлены новыя падыходы ў арганізацыі работы -- фракцыйны падзел.

[Заканчэнне на 3-й стар.]

ПАДЗЕІ ЛЮДЗІ ФАКТЫ

ПАДЗЕІ ЛЮДЗІ ФАКТЫ

ПАДЗЕІ ЛЮДЗІ ФАКТЫ

ТОЛЬКІ Ё САЮЗ...

У нядзелю, 31 сакавіка, ля Палаца спорту на праспекце Машэрава ў Мінску адбыўся мітынг у падтрымку палітыкі Прэзідэнта на яднанне Беларусі з Расіяй. На мітынг былі не толькі жыхары сталіцы -- на аўтобусах прывезлі ў Мінск людзей з самых аддаленых раёнаў, такіх, як Столін. Прысутнічалі члены ўрада і адміністрацыі Прэзідэнта. Лейтматыў мітынга -- толькі ў саюзе з Расіяй магчымы росквіт нашай суверэннай дзяржавы. Па афіцыйных даных, на мітынг было каля 30 тысяч чалавек. Паводле звестак неафіцыйнай прэсы, мітынг каштаваў дзяржаве больш за 2 мільярды рублёў. **НА ЗДЫМКУ:** мітынг у падтрымку Прэзідэнта.

ЦАРКВА І ДЗЯРЖАВА

ВІЦЭ-ПРЭМ'ЕР ПРЫНЯЎ КАРДЫНАЛА

Аб становішчы рымска-каталіцкай царквы ў Беларусі, аб праблемах, звязаных з перспектывамі яе развіцця ў рэспубліцы праінфармаваў віцэ-прэм'ера Уладзіміра Русакевіча мітрапаліт Мінскі і Магілёўскі, кіраўнік Пінскай епархіі кардынал Казімір Свентэк. Іх сустрэча адбылася па просьбе мітрапаліта. У ходзе канфідэнцыяльнай гутаркі абмяркоўваліся пытанні роўнасці канфесій, парадку запрашэння і дзейнасці замежных свяшчэннаслужыцеляў на тэрыторыі Беларусі. Кардынал Казімір Свентэк закрануў таксама праблемы перадачы вернікам культовых будынкаў, якія раней належалі рымска-каталіцкай царкве, аказання дзяржаўнай дапамогі ў рэстаўрацыі кафедральнага сабора ў Мінску. Ішла размова і аб магчымасцях адкрыцця ў рэспубліцы другой рымска-каталіцкай духоўнай семінарыі.

СУСТРЭЧА ПРЭЗІДЭНТАЎ

30 сакавіка ў Белаавежскай пушчы ў рэзідэнцыі "Віскілі" адбылася сустрэча Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь Аляксандра Лукашэнка і Прэзідэнта Польшчы Аляксандра Квасьеўскага.

Абмеркавана шырокае кола пытанняў двухбаковых адносін. Растлумачаны пазіцыі ў адносінах Імкнення Польшчы да НАТО і дагавора аб саюзе Беларусь з Расіяй.

НА ЗДЫМКУ: хлеб-соль Аляксандру КВАСЬНЕЎСКАМУ.

З МАСКВЫ

29 сакавіка ў Маскве адбылося падпісанне Дагавора паміж Рэспублікай Беларусь, Рэспублікай Казахстан, Кіргізкай Рэспублікай і Расійскай Федэрацыяй аб паглыбленні інтэграцыі ў эканамічнай і гуманітарнай галінах. Старшынёй Міждзяржаўнага савета ў рамках гэтага дагавора зацверджаны Аляксандр Лукашэнка. **НА ЗДЫМКУ:** у Георгіеўскай зале Крамля ў час падпісання дагавора.

"Супольніцтвам Незалежных Рэспублік", "Супольніцтвам Суверэнных Рэспублік", "Садружнасцю дзяржаў" і г.д. Усе гэтыя назвы, на думку Дзмітрыя Рурыкава, маюць права на існаванне, паколькі па сваёй сутнасці адлюстроўваюць рэальны змест дагавора. Аднак афіцыйна створанае аб'яднанне называецца адным словам "Супольніцтва" без якіх-небудзь дадатковых вызначэнняў. Вядома, можна зразумець некаторыя палітычныя сілы, якія называюць новае Супольніцтва "Супольніцтвам Суверэнных Рэспублік", паколькі яго абрэвіятура -- ССР -- сугучная з назвай былога Савецкага Саюза. Аднак, падкрэсліў памочнік Прэзідэнта, "гэта не больш чым апісальная характарыстыка" створанага інтэграцыйнага аб'яднання. Дзмітрый Рурыкаў дадаў таксама, што, відаць, не варта ўжываць і назву "Супольніцтва Расіі і Беларусі". Дагавор адкрыты для падпісання любой іншай дзяржавай, якая падзяляе яго мэты і задачы і адпавядае пэўнаму ўзроўню інтэграцыйных патрабаванняў. У выпадку расшырэння дагавора такая фармулёўка будзе проста няправільнай, сказаў Дзмітрый Рурыкаў.

"Мы лічым, што ўсё павінна будавацца на раўнапраўнай аснове. Ніхто не збіраецца прыніжаць нічыёй ролі... У нас вельмі блізкія адносіны, паміж намі няма варожасці. Таму размова не ідзе аб тым, каб увесці нейкае тэрытарыяльнае дзяленне. Калі мы пагодзімся на адзінае прававое поле, аднолькавыя законы, якія будуць дзейнічаць на тэрыторыі абедзвюх дзяржаў, калі мы прыйдзем да адзінай грашовай сістэмы, калі ў нас будуць адзіныя ўзброеныя сілы, транспарт, сувязь, то ў выніку і атрымаем усё адзінае. І няхай слова "Беларусь" гучыць тады гэтак жа, як сёння гучыць "Волагда". Як гэта ўжо будзе называцца -- не будзе мець ніякага значэння. У аддаленай перспектыве мы можам нават прыйсці да такой сітуацыі, калі ў нас будзе сваё ўсходнеўрапейскае супольніцтва, куды ўвойдуць усе славяне. І калі нават аб'яднаюцца толькі Расія, Беларусь і Украіна, то таксама не будзе мець значэння, як гэта аб'яднанне будзе называцца. У нас будуць нават адзіныя сімвалы".

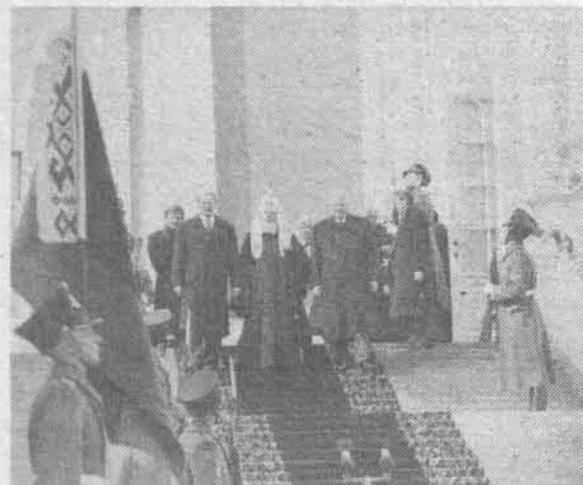
"Я мяркую, што з Чэчнёй мы закончым. Ва ўсякім разе, пасля 16 чэрвеня поўнасцю і канчаткова. А да выбараў ніякага аб'яднання армій не будзе, таму няхай вашы хлопцы не хвалюцца. Праўда, ім не пашкодзіла б мець нейкі палігон, дзе б яны маглі праявіць сябе, адчуць пах пораху і ўбачыць сапраўдную вайну. Гэта карысна, армія павінна ўдзельнічаць у ваенных дзеяннях. А што датычыцца Чэчні, то там будзе скончана. Патрэбен толькі сілавы варыянт".

(З інтэрв'ю Уладзіміра ЖЫРЫНОЎСКАГА беларускім журналістам).

БЕЛАРУСЬ — РАСІЯ

БУДЗЕМ ЖЫЦЬ У ССР

Для нашых замежных суайчыннікаў, напэўна, ужо не навіна, што Беларусь уступіла ў саюз з Расіяй. І называцца ён будзе ССР -- "Сообщество Суверенных Республик". Дагавор аб яго ўтварэнні быў падпісаны Прэзідэнтам Беларусі А.Лукашэнкам і Прэзідэнтам Расійскай Федэрацыі Б.Ельцыным ва ўрачыстай абстаноўцы ў Маскве 2 красавіка 1996 года. Гэта дата будзе адметна пазначана ў нашым календары. Штогод 2 красавіка мае адзначацца як дзяржаўнае свята.

УДАКЛАДНЕННЕ

НАЗЫВАЦЬ — "СУПОЛЬНІЦТВА"

"Дагавор аб утварэнні Супольніцтва" -- так афіцыйна называецца дакумент, падпісаны ў Маскве 2 красавіка ва ўрачыстай абстаноўцы Прэзідэнтамі Беларусі і Расіі Аляксандрам Лукашэнкам і Барысам Ельцыным. Гэта ўдакладненне зрабіў памочнік прэзідэнта РФ па міжнародных пытаннях Дзмітрый Рурыкаў у адказ на просьбу журналістаў пракаменціраваць змест чарговага ў шэрагу сродкаў масавай інфармацыі розначтанні ў назве ўпамянёнага дакумента. Паводле слоў памочніка кіраўніка расійскай дзяржавы, абодва Прэзідэнты ў сваіх выступленнях у Крамлі апісальна называлі створанае супольніцтва

СТАТЫСТЫКА

ХТО КОЛЬКІ МАЕ

Звыш 1 мільёна рублёў у месяц атрымліваюць сёння работнікі 835 прамысловых прадпрыемстваў рэспублікі. Прычым, па даных Міністэрства статыстыкі і аналізу Беларусі, зароботная плата толькі на сямі з іх складае больш трох мільёнаў. Ад аднаго да паўтара мільёна выплачваюць у 560 вытворчых калектывах. Усяго толькі на адным прадпрыемстве, дзе колькасць працуючых складае 29 чалавек, сярэднемесячная зарплата раўняецца мінімальнай -- 100 тысяч рублёў. Да трох мінімальных ацэньваецца месячная праца звыш адзінаццаці тысяч чалавек. Ад 300 да 900 тысяч "зайчыкаў" атрымліваюць служачыя больш тысячы прамысловых прадпрыемстваў, сярэднемесячная колькасць якіх, па даных на люты, склала звыш 67 000 працуючых.

ГРАМАДСКІ РУХ

ПАРЛАМЕНЦКІ КЛУБ

Садзейнічанне станаўленню парламентарызму ў Беларусі, стварэнне механізма падтрымкі прадстаўнічых органаў улады ўсіх узроўняў, павышэнне якасці заканатворчай дзейнасці -- гэтыя і іншыя не менш важныя задачы ставяць перад сабой члены Парламенцкага клуба. Аб стварэнні такога рэспубліканскага грамадскага аб'яднання заявіў, выступаючы на сесіі Вярхоўнага Савета, дэпутат Анатоль Красуцкі. У неформальнай абстаноўцы беларускія парламентарыі маюць намер не толькі высвятляць набалельыя для палітыкаў праблемы, сустракацца са сваімі калегамі з блізкага і далёкага замежжа, але і ўмацоўваць паміж сабой чыста чалавечыя, шчырыя адносіны. Новы клуб -- не элітарны, паколькі ўжо цяпер у яго запісаліся дэпутаты Вярхоўнага Савета як цяперашняга, так і мінулага скліканняў, а таксама іх калегі, якія прадстаўляюць мясцовыя органы ўлады. "Дзверы Парламенцкага клуба шырока адчынены для ўсіх, незалежна ад партыйнай прыналежнасці і ідэйных поглядаў", -- заявіў Анатоль Красуцкі.

ДЭМАНСТРАЦЫЯ ПРАТЭСТУ

2 красавіка, у дзень падпісання ў Маскве Дагавора аб утварэнні Супольніцтва, у Мінску адбыліся масавыя дэманстрацыі пратэсту. Нягледзячы на папярэджанні праз радыё аб тым, што дэманстранты могуць быць разгананы сілай, што дэманстрацыя не дазволена ўладамі, у шэсці па гораду і мітынг у праспекце Машэрава, паводле розных ацэнак, прыняло ўдзел ад 10 да 30 тысяч чалавек. На мітынг быў прыняты зварот да Вярхоўнага Савета Беларусі не ратыфікаваць маскоўскі дагавор.

“Я — ПРЫХІЛЬНІК СУВЕРЭНІТЭТУ І КАНСТЫТУЦЫІ”

[Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.]

Існуе пяць фракцый. Яўных процістаянняў паміж імі пакуль няма, але нябачныя ёсць заўсёды.

— Магчыма, пакуль не вырашаліся дошыць прынцыповыя пытанні?

— Чаму не? Напрыклад, вельмі востра вызначыліся пазіцыі фракцый пры разглядзе прапановы аб стварэнні часовай камісіі па правярцы работы Кіраўніцтва справамі пры Прэзідэнце. Фракцыя “Згода”, якая фактычна прадстаўляе каманду кіраўніка дзяржавы, выступіла катэгарычна супраць. У выніку камісію стварыць так і не ўдалося. Даручылі разглядаць гэтае пытанне Кантрольнай палатце. Дарэчы, можа так і лепей. За час сваёй дэпутацкай, парламенцкай дзейнасці я пераканаўся: утварэнне часовай камісіі трэба толькі ў надзвычайных сітуацыях. У даным выпадку ў нас ёсць Кантрольная палата і пракуратура — няхай працуюць. З іх неабходна і спагнаць.

— У “любаві” да падобных камісій праяўляецца наша традыцыйная цяга да “надзвычайшчыны”... Так мы і не навучыліся працаваць у нармальным рэжыме, калі кожны сумленна робіць сваю справу і адказвае за яе.

— У Вярхоўным Савеце дванаццатага склікання было створана дзесяць “надзвычайных” камісій. Да чаго гэта прывяло, усім вядома.

— І ўсё ж сваім вопытным вокам вы, хутчэй за ўсё, бачыце тыя моцныя і слабыя бакі ў дзейнасці новых дэпутатаў, якія з цягам часу павінны праявіць больш выразна?

— Думаю, у новым парламенце будзе больш арганізаванасці, што абавязкова становіцца адаб’ецца на вырашэнні многіх складаных пытанняў.

Адметнай рысай, безумоўна, з’яўляецца большая скіраванасць да інтэграцыі з Расіяй. Тут том задае адна з асноўных фракцый — камуністы, якіх падтрымліваюць аграрыі. Наогул супраць эканамічнай інтэграцыі з Расійскай Федэрацыяй ніхто і не выступае, але палітычная — гэта ўжо іншая справа.

— На працягу якога часу правамоцныя вынікі майскага рэфэрэндуму 1995 года?

— Пакуль іх не адменіць іншы рэфэрэндум. Толькі нагадаю: і там размова ішла пра эканамічнае супрацоўніцтва.

Калі ўжо разважаць далей, то, канешне, часная эканамічная інтэграцыя ў стане нараджаць і палітычную. Але для таго яшчэ павінны выспець пэўныя ўмовы.

— Мечыслаў Іванавіч, а ці не адчуваюць новыя заканадаўцы синдром бясцілля перад націскам выканаўчай улады?

— Ёсць, зразумела, і такое. І ўсё роўна трэба шукаць шляхі да пагаднення, нават улічваючы не зусім карэктныя падыходы выканаўчай улады да пытанняў, што ўваходзяць у кампетэнцыю Вярхоўнага Савета. Напрыклад, апошні выпадак, калі Прэзідэнцкім указам здымаецца з пасады галоўны рэдактар парламенцкай газеты. Прабачце, ну якое дачыненне тут мае Прэзідэнт? Мы ў стане самі разабрацца са сваім друкаваным органам.

— Напярэдадні адкрыцця першай сесіі было шмат размоў пра непазбежнасць канфрантацыі з Прэзідэнтам. Ці спраўдзіліся сумныя прагнозы?

— У нейкай ступені канфрантацыя існуе, асабліва на ўзроўні асобных дэпутацкіх груп. Што тычыцца кіраўніцтва Вярхоўнага Савета і Прэзідэнта, то паміж імі выразнага процістаяння поглядаў няма. А таму многім дэпутатам даводзіцца больш уважліва падыходзіць да вызначэння ўласнай пазіцыі. Цяперашняе кіраўніцтва я абмяркоўваць не хачу, бо яно шукае паразумення. Я ў апошні перыяд маёй работы на пасадзе старшыні ўжо нават і не шукаў, бачыў: нягледзячы ні на якія намаганні, нічога не атрымаецца. Пытанне асабіста для мяне было вырашана. Ну а яны, калі хочуць, няхай паспрабуюць: можа ў іх і атрымаецца.

— Апошнім часам парламентарыі ў разнастайных інтэр’ю ў сродках масавай інфармацыі лічаць ці не сваім абавязкам падкрэсліць: імплічмента не можа быць і не будзе. Чым выклікана такая перасцярога? Спрацоўвае ахоўны інстытут?

— Лічу, юрыдычна імплічмент магчымы, ніхто яго не забараніў, і не сакрэт, што пад-

ставы для гэтага таксама ёсць. Але калі спусціцца на зямлю і ацаніць становішча рэальна, прыходзіць да высновы: сёння трэба шукаць іншыя падыходы ў вырашэнні праблем. Разуменне гэта і дэпутаты, якія, можа, у норматворчай дзейнасці пакуль і не вельмі добра арыентаваны, але ў жыцці разбіраюцца ўсё, а таму разуменне: імплічмент нічога становіцца нам не прынясе.

— Зараз ставіцца пытанне пра стварэнне агульных з Расіяй наддзяржаўных органаў кіравання. Ці гатовы парламент падзяліцца сваёй уладай?

— Так, падобныя размовы ідуць, але адпаведных дакументаў я пакуль не бачыў, а таму цяжка меркаваць пра нешта канкрэтнае. Гажывём — пабачым. Зразумела, усё павінна адбывацца адпаведна нашай Канстытуцыі.

— Здаецца, Канстытуцыя не ўтрымлівае звестак пра наддзяржаўныя ўладныя структуры?

— Чаму ж? Канстытуцыя не забараняе арганізацыю, скажам, кансультацыйных, дарадчых органаў, як гэта атрымліваецца ў рамках дзейнасці СНД. Але такія ўтварэнні не павінны быць вышэйшымі за дзяржаўныя органы кіравання краіны. Зноў падкрэслію: неабходна выконваць Канстытуцыю.

— А ў парламенцкай зале такіх, як вы, прыхільнікаў Канстытуцыі, шмат?

— Большасць. Прынамсі, афіцыйна ўсе супраць парушэння Асноўнага Закона. Хаця што там у кожнага ў душы...

Увогуле, у кантэксце цяперашніх падзей, у параўнанні з расійскай Дзяржаўнай думай, наш парламент аказвае больш сталым і разважлівым: уключыў у парадак дня не “дэмансацыю дэмансацыі” або падтрымку рашэння Думы, а пытанне аб ходзе беларуска-расійскай інтэграцыі.

— Як вам здаецца, ці магчыма ў рэшце рэшт паяднанне беларускага Прэзідэнта з камуністамі?

— Гэта трэба запытацца ў яго самога. Мне цяжка адказаць.

— Інтэграцыя з Расіяй пачынаў Вячаслаў Кебіч. Але пацярпеў няўдачу. Прэзідэнту Лукашэнку, здаецца, больш спрыяе поспех. На ваш погляд, ці ёсць у іх падыходах да данай задачы нейкае прынцыповае адрозненне?

— Мне падаецца, намаганні Кебіча і цяперашняга Прэзідэнта падобныя. У значнай ступені ўсё будзе залежаць ад расійскага боку, ад таго, наколькі раўнапраўна там падыходзіць да вырашэння праблемы. Менавіта на гэтым і спатыкнуўся ў свой час прэм’ер Кебіч. Тады нам прапанавалі: Нацбанк — агульны, бюджэт — агульны і г.д. Калі падобная сітуацыя паўторуцца, зноў нічога не атрымаецца.

— Але тады ўсё гэта, прынамсі, не хавалася ад парламента, як робіцца зараз.

— Хавалася і тады. Але, хочацца каму ці не, усё трэба выносіць на разгляд Вярхоўнага Савета.

— Як вы глядзіце на перспектыву інтэграцыі Беларусі і Расіі?

— Цяжка казаць. Калі ўсё будзе рабіцца на роўных умовах, у адпаведнасці з нашымі законамі і Канстытуцыяй, тады я нават буду прыхільнікам такой інтэграцыі.

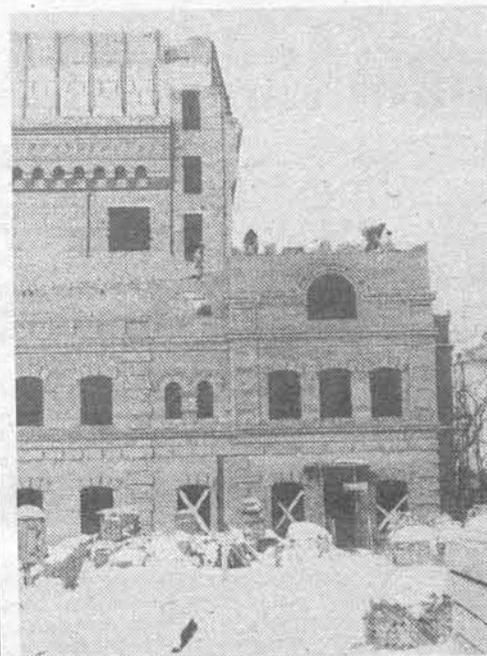
— Але, як вынікае з апошніх выступленняў Прэзідэнта, ён не выключае перагляду Канстытуцыі.

— У мяне тут свае падыходы. Канстытуцыю пераглядаць не трэба: гэта не той дакумент, у які кожны дзень уносяць змены. Варта толькі адзін раз туды “залезці”, як потым захочацца яшчэ які-небудзь артыкул перапісаць, яшчэ і яшчэ... Увогуле межаў удакладненням і ўдасканаленням няма: колькі людзей, столькі і меркаванняў. Але з Канстытуцыяй так рабіць нельга. Узважылі, прынялі і выконваем. Праект быў змешчаны ў друку, атрымана паўтары тысячы прапановаў, значная частка якіх улічана, нават варыянты цэлых праектаў. А нас сёння абвінавачваюць, нібыта зачыніліся ў Авальнай зале, з народамі не параліся...

— Мечыслаў Іванавіч, вы расчараваны ходам палітычных падзей у краіне?

— Па крайняй меры, не ўзрадаваны.

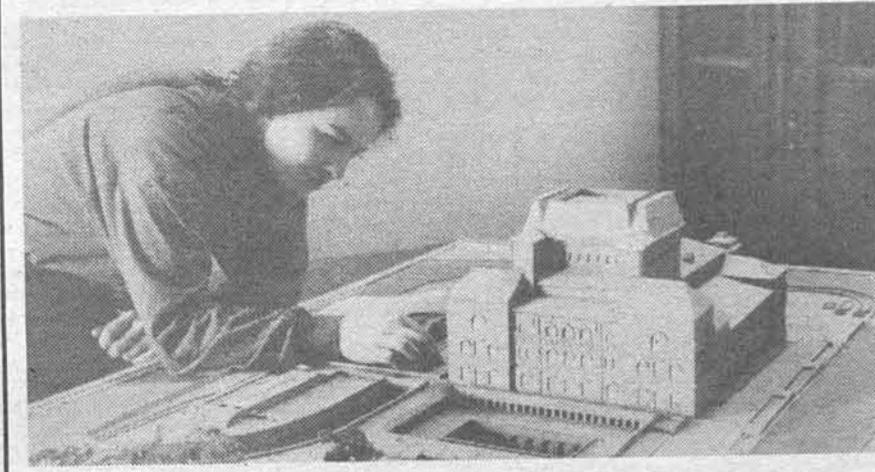
РЭСТАЎРЫРУЕЦЦА ТЭАТР

У дакладнай адпаведнасці з арыгіналам, узведзеным каля сотні гадоў назад, вядзецца рэстаўрацыя Магілёўскага абласнога драматычнага тэатра. Для аздаблення будынка мясцовыя ўлады не пашкадавалі сродкаў і закупілі ў Прыбалтыцы цэглу па цане долар за штуку. Усе работы на аб’екце выконваюць высокакваліфікаваныя майстры.

НА ЗДЫМКАХ: вядзецца рэстаўрацыя тэатра; дэкаратар тэатра Таццяна ЕУЦІХЕВІЧ марыць працаваць у адрэстаўрыраваным будынку.

Фота Сяргея ХАЛАДЗІЛІНА.

ДЭМАГРАФІЯ

ПАМІЖ ЖЫЦЦЁМ І СМЕРЦЮ

Зніжэнне нараджальнасці і павелічэнне смяротнасці прывяло да таго, што ў 1993 годзе ўпершыню за пасляваенную гісторыю Беларусі сельніцтва краіны за кошт прыроднага зніжэння скарацілася на 11,2 тысячы чалавек. У мінулым годзе скарачэнне дасягнула 31,8 тысячы чалавек, што супастаўна з колькасцю сельніцтва тыповага беларускага райцэнтра.

Самай відавочнай прычынай зніжэння нараджальнасці з’яўляецца скарачэнне колькасці шлюбав (з 9,7 на 1 тысячу сельніцтва ў 1990 годзе да 7,5 у 1995-м). Менш трывалымі сталі і самі шлюбы. У Магілёўскай вобласці смяротнасць перавышае нараджальнасць на 40,8 працэнта, на 1 000 шлюбав прыпадае 582 разводы, муж і жонка нярэдка проста не паспяваюць завесці дзіця за час “імклівага” сямейнага жыцця.

Больш поўную карціну даюць сацыялагі. Так, па даных спецыялістаў Навукова-даследчага інстытута працы, якія праводзілі апытанне жаночага сельніцтва рэспублікі, прычыны, што перашкаджаюць нараджэнню дзяцей, маюць наступную іерархію: матэрыяльныя цяжкасці — 30,9 працэнта; нездавальняючыя жыллёвыя ўмовы — 21,6 працэнта; адсутнасць эканамічнай і палітычнай стабільнасці — 18,8 працэнта; экалагічныя праблемы — 9,4 працэнта; дрэнны стан здароўя — 5,9 працэнта; загрузанасць работай на вытворчасці — 3 працэнта.

Што тычыцца прычын смяротнасці, то крыху больш за 3 працэнта памершых ідуць з жыцця добраахвотна або становяцца ахвярамі наўмысных забойстваў. Прычым колькасць самазабойстваў перавышае колькасць забойстваў амаль у тры разы, але пры абсалютным росце таго і другога гэта дыстанцыя імкліва скарачаецца за

кошт апераджальнага росту забойстваў: з 240 выпадкаў у 1970 годзе да 1 082 — у 1993 годзе. Усяго ж па прычынах знешніх уздзеянняў, уключаючы няшчасныя выпадкі, загінула 14,6 тысячы чалавек, што складала 11,4 працэнта ад агульнай колькасці памершых.

Астатнія людзі паміраюць ад старасці і хвароб, якія прагрэсуюць у неспрыяльным для пражывання сацыяльна-эканамічным і экалагічным асяроддзі. Можна адзначыць, напрыклад, значны рост захворвання сельніцтва на злаякасныя новаўтварэнні, колькасць дыягнастаў па якіх з 1985-га па 1993 год вырасла ў 1,3 раза.

У сукупнасці гэтыя фактары прыводзяць да скарачэння чакаемай працягласці жыцця пры нараджэнні (гады, якія ў сярэднім трэба было б пражыць чалавеку з пакалення народжаных, пры ўмове, што на працягу ўсяго жыцця гэтага пакалення ўзровень смяротнасці ў кожным узросце застаецца такім, як на даны перыяд). У 1992 годзе гэтая працягласць складала для ўсяго сельніцтва 70,3 года супраць 72,5 года ў 1970 годзе (у мужчын — 64,9 супраць 68,1).

На жаль, поўную статыстыку атрымаць не заўсёды ўдаецца. З гэтай прычыны даводзіцца задавальняцца эмпірычнымі назіраннямі, якія сведчаць: працягласць жыцця ўсё больш скарачаецца. Прычым працэс у асноўным “забяспечваюць” маладыя мужчыны. На Украіне, напрыклад, з 173,3 тысячы памершых у працяглым узросце 80,8 працэнта склалі мужчыны.

Пагаршэнне дэмаграфічнай сітуацыі, якое стала цяпер відавочным, пачалося яшчэ ў часы СССР і працягваецца ва ўсіх краінах СНД.

(“Белорусский рынок”).

Гутарку вяла Галіна УЛІЦЕНАК.

Аляксандр ЛУКАШЭНКА:

"Я ХАЧУ ВЫКАНАЦЬ ДАДЗЕНЬЯ НАРОДУ АБЯЦАННІ"

[Працяг.
Пачатак на 1-й стар.]

Памятаеце, вы пісалі, а я ў праграму перадавыбарную ўключыў: улада валяеца ў гэты момант, ці знойдзецца чалавек, які ўзьніме яе адтуль? І вось з'явіўся чалавек, які паспрабаваў ці спрабаваў падняць на патрэбную вышыню гэтую ўладу, таму што безупадзе — гэта самае страшнае ў грамадстве. І ў гэтым напрамку я дзейнічаю. Магчыма, сапраўды крыху жорстка. Час сёння такі: мы вельмі адшлі ад тых маральных прынцыпаў, якія былі ў дрэнным савецкім грамадстве. Але ж было і шмат добрага. Я не хачу ідэалізаваць, вы мае падыходы ведаеце: я не прызнаю камуністычны дагматызм і дзікі нацыяналізм таксама. Я хачу быць цэнтрыстам. Такім я хачу ўвайсці ў гісторыю. Я хачу сваімі паводзінамі (пра гэта заўсёды памятаю) паказаць прыклад іншым прэзідэнтам, якія прыйдуць за мной. Таму мне сапраўды неабыхава, як да мяне будуць ставіцца людзі потым. Трэба заўсёды памятаць: сёння ты пры ўладзе, але з цягам часу ўлады гэтай у цябе не будзе і табе давядзецца глядзець людзям у вочы. Але размазней, як кажуць, я быць таксама не хачу. Я хачу выканаць дадзеныя народна абяцанні.

— Па адной са сваіх спецыяльнасцей Прэзідэнт Аляксандр Лукашэнка — гісторык. Ці цікавіўся ён не толькі савецкім перыядам гісторыі Беларусі? Напрыклад, тым, як утварылася БНР, хто былі яе дзеячы, якая ў іх была праграма? Між іншым, яны тады прынялі і па сённяшніх мерках сучасную дэкларацыю правоў чалавека, зямельны закон...

— Я з адзнакай скончыў інстытут гістарычных факультэтаў. Аб утварэнні БНР я ведаю. Ведаю, хто дапамагаў, спраўляў гэтым. Але я не прыхільны варушыць мінулае тады, калі гэта абсалютна непатрэбна.

Я вельмі добра ведаю гэтыя факты, дакументы. Вы, напэўна, заўважылі, што напярэдадні святкавання гадавіны БНР я нідзе не выступаў з асуджэннем. Я вельмі цаню меркаванне нават двух-трох чалавек, а калі носьбітамі такога меркавання ў грамадстве з'яўляюцца некалькі тысяч чалавек, дык чаму я павінен унікаць іх? Але гэта ўсё павінна быць у рамках закона. Гэта не павінна вылівацца ў беззаконнасць, амаральнасць, абуральнае парушэнне парадку, як гэта адбылося ў дзень святкавання БНР. Я супраць гэтага. Мяне па крайняй меры ніхто не можа папракнуць у тым, што я справакаваў некага. Ні ў якім выпадку!

Звяртаючыся да мінулага, я не хачу некага папракнуць, калі нехта ў яго верыць. Верце на здароўе, але ў рамках закона.

— Ці клалоцца Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка аб сваім міжнародным аўтарытэце? Яго выказванні накіраваны на тое, што для Беларусі прыдатны вопыт Германіі 30-х гадоў, выклікалі шок на Захадзе, найперш у самой ФРГ. Шмат негатывных каментарыяў было ў заходніх СМІ ў сувязі са збіццём шара з амерыканскімі спартсменамі [дарэчы, вынікі расследавання дасюль не абнародваны]. Цяпер новае здарэнне — сутычкі паміж дэманстрантамі і супрацоўнікамі міліцыі 24 сакавіка, якія не абшліся без ахвяр. Так што нярэдка ў СМІ можна сустрэць нават такі выраз: "аўтарытарны, дыктатарскі рэжым Лукашэнка".

— Давячы па парадку, паколькі вы даеце пытанне, якое ў грамадстве сапраўды мае адпаведнае гучанне. Першая частка вашага пытання датычыцца "вопыту" Германіі. Прэзідэнт Лукашэнка такога не гаварыў. Вазьміце маё інтэрв'ю ў нямецкай газеце і прачытайце. Калі вы там гэта знойдзеце, тады пакладзіце мне на стол і скажыце: вось інтэрв'ю, яно было надрукавана ў Германіі і выклікала шок. Гэтага няма!

— Аляксандр Рыгоравіч, прабачце, я вас перапыню! Карэспандэнт гэтай газеты даў у "Известиях" даведку, што гэты выказванні там спецыяльна выкрэслілі, каб не "бударажыць" насельніцтва.

— Што ж тады шакіравала Германію, калі журналіст іх выкрэсліў? Мне незразумела! Усё гэта тэндэнцыйна было інтэрпрэтавана напярэдадні выбараў у Вярхоўны Савет, каб параўнаць Лукашэнка са страшнымі дыктатарамі свету і паказаць: вось глядзіце: не пойдзеце на выбары, не выбераце парламент, усім вам труба! Вось з якой мэтай гэтая апалачая акцыя была праведзена. Няўжо вы, хто мяне ведае, сапраўды верыце ў тое, што для мяне ўзорам з'яўляецца які б там ні быў дыктатар, асабліва той, хто столькі гора прывёс беларускаму народу?

— Не хачу ў гэта верць і не веру!
— І правільна робіце, што не хочаце і не верыце! Не было такога! Але калі нямецкі журналіст папракнуў мяне тым, што ў вас дыктатура, я адказаў: "Вы пры-

гадайце, што ў вас было ў 30-я гады!" Вось аб чым размова ішла! Усё гэта вывернулі на вырат і зрабілі мяне прыхільнікам гэтага страшнага чалавека. Таму ўсё гэта, як вы часта кажаце, хлусня.

... Пра збіццё шара. Скажыце, ці папракнуў я дзе-небудзь спартсменаў-амерыканцаў у іх вінаватасці? Не. Я наогул пра гэта пакуль нічога не гаварыў. Днямі мне даложыць афіцыйная камісія, якая займаецца расследаваннем гэтага інцыдэнта, пра вынікі работы. Я як кіраўнік дзяржавы даведу да ведама свайго народа аб гэтым здарэнні. Хоць народ ацэнкі свае выдаў. Нехта асудзіў, нехта падтрымаў, нехта сказаў па-народнаму: няма чаго было сюды ляцець... Але вы павінны пры гэтым ведаць, што мы не забівалі людзей.

Нядаўна амерыканская журналістка задала мне гэтае пытанне, на што я ёй сказаў: мы людзей не забівалі. Людзей гэтых летчых, калі ён знішчаў шар, не бачыў. Ваенныя дзейнічалі выключна ў рамках закона. Камісія мяне пра гэта ўжо дакажыла. Што я магу прадавіць ваенным?

Экспертыза, якая закончыцца літаральна праз некалькі дзён, пакажа, ці былі жывыя гэтыя людзі да таго, як шар упаў, ці яны ўжо былі мёртвыя. Есць версія, што шар узяўся на вельмі вялікую вышыню, і людзі, што заснулі ў ім, загінулі ад недахопу кіслароду.

Вы ведаеце, што шар быў не адзін? Астатнія, што таксама заляцелі на нашу тэрыторыю, былі пасаджаны, паколькі там былі выяўлены людзі. Яны самі апусціліся на зямлю. Як і належыць у такіх выпадках, ім была аказана неабходная дапамога, а затым адтраўлены туды, куды павінны былі ляцець, — на сваю радзіму.

Прабачце, можа, я не павінен быў так падрабязна вам усё тлумачыць, але калі ўзніклі такія пытанні, я не хачу быць, каб мяне абвінавачвалі ў тым, што воль — убачылі і збілі. Хоць мяне тады ў рэспубліцы і не было, ваеннаслужачыя дзейнічалі ў той момант выключна па закону, выключна зыходзячы з маіх патрабаванняў наогул як Галоўнакамандуючага Узброенымі Сіламі. Таму я не бачу тут пакуль ніякіх праблем. Сустрэкаючыся з прэзідэнтам ЗША (вы памятаеце, што я ў ЗША паляцеў праз некалькі дзён пасля гэтага здарэння, і ўсе думалі: а ці паляцеў Лукашэнка туды ці не? Я паляцеў, я двойчы сустрэкаўся з Клінтанам), я папрасіў у яго прабачэння за гэты інцыдэнт. Прэзідэнт Клінтан сказаў (даслоўна): "Дзякуй вам, пан Прэзідэнт, што вы так балюча ўспрымаеце гэтае пытанне і ўзнялі яго на сустрэчы са мной". На што я адказаў: "Пан Прэзідэнт, напэўна, не вы мне павінны дзякаваць, а я вам — за разуменне на гэтым этапе".

Удзельнічаць у расследаванні жахадзілі немцы і амерыканцы, якія неадкладна былі ўключаны ў камісію. У нас не павінна быць ніякіх тайнаў! І гэта спрыяла таму, што камісія працавала вельмі канструктыўна. Амерыканцы дастойна гэта ацанілі, што мы тут нічога не хавалі.

— Ці будуць якія-небудзь тайны накіраваны на 24 сакавіка?

— Што вы маеце на ўвазе?

— Нядзельную сутычку дэманстрантаў і міліцыі. Заходнія СМІ перадалі, што міліцыя шмат каго пабіла, нават кроў пралілася...

— Вы лепш спухайце нашы сродкі. Я вам дакладваю: гэтая акцыя даўно была задумана, яна ініцыявана адпаведнымі людзьмі і была аплана. З усёй рэспублікі сюды прыйшлі аўтобусы, якія прывезлі бэнзэфуацаў. Сёння ідзе разбор. Высвятляецца, хто плацў, хто вазіў, чаму сюды везлі... Мы ж не забаранялі ідзі забароны. Калі ласка, збіраецца і мільягуйце! Каля опернага тэатра.

Скажыце, як бы зрабілі на Захадзе, калі б там адбылося такое парушэнне! Разбіраюцца яны там капітальна! Я кантраляваў кожную хвіліну гэтай падзеі. Як толькі яны ад опернага тэатра рушылі да тэлецэнтра, адрозніў ж мяне ў загарадную рэзідэнцыю далажылі. (Я толькі вярнуўся з Масквы пасля цяжкіх перагавораў).

Прыкладна з 15 гадзін да 20 я атрымліваў адпаведную інфармацыю. Адзінае, аб чым я прасіў, каб прадухілілі правакацыю. Нацыяналісты сапраўды хацелі, каб пралілася кроў. Гэта той жа почырк. Яны праваліліся на прэзідэнцкіх выбарах, на рэфэрэндуме, на парламенцкіх выбарах! Ну як аб сабе цяпер заявіць? Праз кроў!

Паглядзіце заяву Пазыняка. "Расія захлынецца ў крыві на Беларусі! Мы пойдзем у ляс і будзем там змагацца!" Гэта не беларус! Я адмаўляюся разумець, што гэта заяўляе беларус! Хто дзе "захлынецца"? Яны пастаянна падштурхоўваюць наша грамадства да нейкай боіні. Я ведаў: калі б міліцыя недзе каго-небудзь штурхнула так, каб сапраўды пралілася кроў, заўтра гэта не толькі ў "Свабодзе" было б. Я патрабаваў ад

міліцыі не ўступаць ні ў якую канфрантацыю. І я вам скажу: нашы ваеннаслужачыя — дзякуй ім, дарэчы, — з годнасцю паводзілі сябе на працягу гэтага паўдня: хоць некаторыя арганізоўвалі сутычкі з міліцыяй, уваходзілі з ёю ў сутыкненне.

Каму дадзена права штурмаваць тэлецэнтр? Каму дадзена права разбэшчана так сябе паводзіць? Каму дадзена права ад домака РСДРП ісці па праспекту (дзе тысячы чалавек) і арганізоўваць сутычкі з вадзіцелямі? Вось толькі што мне пачалі на стол матэрыял, на пяцідзесяці лістах, дзе зафіксаваны кожны крок таго, што рабілася, хто што рабіў. (Там няма было людзей, якія ўсё гэта адсочвалі).

Задумана было арганізаваць добрую бойку, асабліва напярэдадні падпісання дагавора з Расіяй. Там і дэпутаты былі — Карленка, Багданкевіч, Знавец, Лічу, што Вярхоўны Савет павінен адпаведным чынам з іх за гэта спытаць. Прыйшлі, выступілі там, дзе было дазволена ўладамі (вы ж самі — улада сёння), і ўсе, а яны ж яшчэ і на тэлебачанне рушылі. "Давай прамы эфір!" Як гэта табе даваць? Прайшлі тыя часы, калі ты быў дэпутатам і штурмаваў пад прыкрыццём дэпутатацкага мандата нейкія крапасці. Ты сёння такі ж чалавек, як і ўсе! Хто табе даў права? Што, трэба сёння бударажыць дзяржаву? У нас і так праблем хапае, якія трэба рашаць.

Ну памітынгавалі вы каля опернага тэатра, не атрымалася штурмам узяць тэлецэнтр, ля домака РСДРП памітынгавалі (праўда, незразумела, чаму нацыяналісты, што ненавідзяць камуністаў, каля камуністычнага домака мільягавалі), чаго вы зноў пайшлі на плошчу Незалежнасці? Трэба ж было паказаць, што яны — сіла: усё роўна прыйдзем да Дома ўрада і там памітынгуюем. Але да плошчы падыйшлі з сямі тысяч удзельнікаў каля тысячы. Людзі проста пайшлі па дамах, бачачы, што гэта можа дрэнна скончыцца і нікому гэта не патрэбна. Засталася тысяча звычайных штурмавікоў, якія заўсёды прыходзяць на гэтыя бэнзэфуацкі тусюкі.

— Ваша імкненне да інтэграцыі з Расіяй апазіцыя расцэньвае як спробу Аляксандра Лукашэнка зняць з сябе адказнасць за правалы ў эканоміцы рэспублікі. Разам з тым, яна, ды і не толькі яна, лічыць, што саюз з Расіяй нічога не дае, акрамя неспрыемнасцей, бо, з аднаго боку, гэта карумпіраваная краіна (так, напрыклад, выказаўся на мільягун С.Багданкевіч), а, з другога, нашым хлопцам прыйдзеца ваяваць за яе інтарэсы.

— Можна я з гэтага дзеяча пачну?.. Вось Багданкевічу якраз трэба сядзець і маўчаць! Вы за тры мільёны ўласным дзедам не рабілі падарункаў, ды і не маглі рабіць, а ён, будучы ля ўлады, гэтыя падарункі рабіў.

Чаго яны так бабеглі, у тым ліку і Карленка, на мільягун? Яны ж ведаюць, што мы сёння па ўсёй рэспубліцы вывучаем сітуацыю ў плане карупцыі. Яны ведаюць, што нейкія моманты, па іх засве-чаны. Дык воль яны сёння думаюць, што выступаць, націснуць на Лукашэнка, а потым, калі Прэзідэнт на стол будзе пакладзены матэрыялы, скажуць, што ён рахункі з намі зводзіць. Вядома тактыка! Чаго ж пан Ганчар, сябар Карпенкі, так сябе паводзіць? Вярні 200 тысяч долараў, і мы не будзем мець ніякіх разоў! Таму не ім гаварыць пра карумпіраванасць!

Мы што, кіраўнікоў Расіі вязём у Беларусь? Ці пашылаем туды вучыцца карупцыі сваіх чыноўнікаў? У нас сваёй карупцыі не менш, чым у Расіі, мы ж не адгароджаны ад іх жалезнай заслонай. Таму гэты тэзіс проста не вытрымлівае крытыкі. Я не разумю: мы што, ўключаем Беларусь у састаў Расіі? Не! Мы заключаем саюз у вельмі мяккай форме, каб не бударажыць насельніцтва. Я ніколі не згаджуся на ўключэнне сваёй цудоўнай рэспублікі з яе талерантным народам у састаў любой дзяржавы — ці то ЗША, Германія, куды так нацыяналісты нас цягнуць. Мы суверэнная, незалежная дзяржава!

Што, вы лічыце, што я сёння ў сваё крэсла Прэзідэнта некага пасаджу? Не! Я — кіраўнік дзяржавы! Я ніколі ў жыцці не здам сваю дзяржаву, свой народ за які я адказваю.

Цяпер па Чэчні. У перагаворах з Ельцыным мы закралі гэта пытанне. Там ваюе пяць-шэсць тысяч ваеннаслужачых Унутраных войск Расійскай Федэрацыі. Узброеныя сілы яны амаль усё вывелі. Яны нас не просяць ехаць туды ваяваць.

Вы можаце за паўтара года майго прэзідэнцтва назваць хоць адзін дакумент, згодна з якім мы дзесяці ўдзельнічалі нават у міратворчых акцыях за межамі Беларусі? Вы не назавяце ніводнага факта. Для мяне гэта мяжа, рыса, за якую я ніколі не пераступлю. Аб якіх ваеннаслужачых гаворыць Багданкевіч, тым больш Пазыняк? Якія ў Пазыняка дзеці? Мае дзеці — праз два га-

ды адзін, праз тры — другі — пойдучы служыць. Што вы хочаце сказаць, што я іх буду трымаць пад крылом у таты-Прэзідэнта? Ці захачу, каб яны ў Чэчню паехалі? Ніколі! Для мяне гэта закон! І любы ў Беларусі палітык ці орган улады, які рызыкне або дазволіць сабе пераступіць гэтую рысу, будзе неадкладна скінуты... Я ніколі свайго ваеннаслужачага — салдата, афіцэра, генерала — не пашлю за межы нашай Беларусі. Нам рабіць там няма чаго.

Калі ж гаварыць пра ваенны саюз з Расіяй, то дай Бог на захадзе прыкрыць паўтары тысячы кіламетраў граніцы!

— Пасля сямігадзінных перамоваў з Ельцыным вы заявілі, што праз год-паўтара, можа, будзе адзіная Канстытуцыя агульнай дзяржавы. А Ельцын перад адлетам у Нарвегію заявіў, што ні аб якой адзінай дзяржаве не можа і размова ісці. Ён выказаўся, што "хтосьці штосьці там пабытаў". Ці не баіцца Прэзідэнт Аляксандр Лукашэнка, што акажацца разменнай картай у прэзідэнцкай кампаніі Ельцына, пасля заканчэння якой з ім перастануць лічыцца?

— Я абсалютна нічога не баюся! Мая палітыка дакладная, пэўная. Я яшчэ раз паўтараю: ва ўладзе ў Расіі будуць людзі, якія прыхільны аднанню нашых народаў, у чым адназначна я перакананы.

Я не баюся ніякіх разменных карт, паколькі ў дагаворы, які напрацоўваецца і будзе пакладзены на стол мне і прэзідэнту Расійскай Федэрацыі, чорным па беламу запісана тое, што даўно ўжо трэба было зрабіць. Я не ведаю, колькі будзе гэты пераходны перыяд — паўгода, паўтара, два гады, — пасля якога мы, магчыма, прыйдзем да адзінай Канстытуцыі. Але гэта павінна рабіцца цераз рэфэрэндум нашага народа.

Магчыма мы прыйдзем і да адзінай дзяржавы, я таксама пра гэта казаў. Але я не гаварыў, што мы заўтра станем адзінай дзяржавай. Тое, што Ельцын заявіў у аэрапорце, не да Лукашэнка адносіцца. Ельцын далажылі аб падзеях у Мінску. Ён жа не ведае, што тут адбылося на самай справе. Ельцын, спрабуючы апраудаць і супакоіць гаворыць: не, не можа быць размовы аб адзінай дзяржаве!

Я ж не гавару, што мы ў адзіную дзяржаву аб'яднаемся. Гэта не так проста. У першым варыянце, прапанаваным нашымі экспертамі, было імкненне ўстанавіць агульную валюту. Я сказаў: не, мы не гатовы сёння да гэтага. Павінен прайсці пэўны перыяд, які пакажа нам, які наступны крок зрабіць. Чаму я павінен ісці сёння ў нейкую невядомасць, трэба ўлічваць яшчэ і палітычную кан'юнктуру, аб якой вы толькі што казалі. Я ж не магу даць камусьці магчымае размяняць за бяспэнак сябе! Тым больш, што за мной — народ і дзяржава. Таму я раблю крок да тых каштоўнасцей, якія я сёння бачу, і бачу, да чаго гэта можа прывесці. Воль і ўсе! Я, вядома, мог бы сёння ў Віскупях, дзе ўсё грывнулі, таксама падпісаць з Ельцыным дагавор аб адзінай дзяржаве, знішчыць нацыянальную валюту і г.д. і г.д. Я ж так не раблю!

У інтэграцыйны працэс будзе ўключана ўсё наша грамадства. Мы заключым дагавор. У кантакце будучы працаваць дэпутаты Беларусі і Расіі. Прадстаўнікі кіраўніцкіх структур, вядучых органаў улады будучы працаваць у выканаўчым камітэце, а таксама ў нацыянальным органе.

Будучы прымацца сумесныя рашэнні, напрыклад, аб жыцці нашых беларусаў у Расіі, а расіяні — у Беларусі. Будучы прадстаўлены роўныя гарантыі расіянам і беларусам. Будучы напрацоўвацца і рэалізоўвацца сумесныя праграмы — чарнобыльская, аднаўленне нашай граніцы на захадзе, асабліва з Прыбалтыкай. Яны будучы фінансавацца не толькі з нашага бюджэту, але і Расійскай Федэрацыі. Для гэтага будзе створаны агульны бюджэт.

Скажыце, што ў гэтым дрэннага? Тыя людзі ў Беларусі, якія цяпер выступаюць супраць, баяцца, што паступова нашы адносіны з Расіяй дасягнуць вельмі высокай інтэграцыі, можа, нават вышэйшай, чым у рамках Еўрапейскага саюза. Сёння Еўрасаюз ніхто не крытыкуе, а мы робім крок нават меншы па інтэграцыйных сваіх выніках, чым інтэграцыя ў яго рамках. Яны баяцца, што мы можам сапраўды — аб'ектыўна, нічога не падштурхоўваючы! — прыйсці да вельмі цеснага аднання нашых народаў!

— Як вядома, караля робіць світа. Аб некаторых супрацоўніках Адміністрацыі Прэзідэнта ў грамадстве ідуць негатывныя размовы. Вярхоўны Савет нават мае намер стварыць часовую камісію па праверцы дзейнасці кіраўніцтва І.Ціцянкава. Гэта нервуе Прэзідэнта! Ён часта "выхоўвае" сваіх бліжэйшых папелінікаў! Ці, можа, яны на яго больш уплываюць?

[Заканчэнне на 5-й стар.]

ЭВАЛЮЦЫЯ ІДЭІ ДЗЯРЖАЎНАСЦІ

У вызваленчым руху Беларусі ў канцы XVIII – пачатку XX стагоддзяў

большавіцкай улады, якія абаліліся на вайсковую сілу. Прадстаўнікі заходнебеларускіх арганізацый на з’ездзе ў Мінску не ўдзелнічалі. К таму часу іх пазіцыі па пытанні аб беларускай дзяржаўнасці істотна змяніліся. Ініцыятыва зыходзіла ад В.Ластоўскага і групы яго аднадумцаў, што к лету 1917 года аб’ядналіся ў “Сувязь незалежнасці і непадзельнасці Беларусі”, якая адмовілася ад ідэі адзінай Літоўска-Беларускай дзяржавы з прычынай праўлення летувісамі захопніцкіх імкненняў у дачыненні да беларускіх зямель. Тое ж назірала і з боку польскіх арганізацый. Улічваючы гэта, члены “Сувязі” на сваім сходзе ў пачатку чэрвеня прынялі рэзалюцыю, у якой выказаліся за аб’яднанне часова падзеленай ваенным фронтам Беларусі ў “адзіны суцэльны і незалежны арганізм” і стварэнне незалежнай Беларускай рэспублікі. Паруку яе трывалася група В.Ластоўскага бачыла “у федэратыўнай сувязі з найбліжэйшымі суседзямі”. Апошніх павінен быў вызначыць Устаноўчы сойм Беларусі, выбраны на дэмакратычных асновах. Рэзалюцыя схода была апублікавана асобнай лістоўкай. У адной з наступных сваіх лістовак “Сувязь незалежнасці і непадзельнасці Беларусі” выступіла з патрабаваннем выдзялення занятых немцамі беларускіх зямель у асобную адміністрацыйную адзінку і заявіла аб неабходнасці дабівацца, каб на будучы Міжнародны мірны кангрэс былі дапушчаны і прадстаўнікі незалежных нацыяў, на тэрыторыі якіх адбывалася вайна, у тым ліку беларусаў з абодвух бакоў фронту. Яны, між іншым, павінны былі дамагацца

прызнання Міжнародным кангрэсам незалежнасці Беларусі. У той жа час у лістоўцы выказвалася надзея, што польскія палітычныя і грамадскія арганізацыі не будуць перашкаджаць развіццю культурнага і нацыянальнага жыцця беларускага народа паводле яго ідэалаў і прызнаюць права беларусаў на самавызначэнне свайго лёсу, на ўстанавленне ўнутранага ладу Беларусі і яе адносін да суседніх народаў Устаноўчым сходам Беларусі, выбраным усімі жыхарамі беларускай зямлі. “Сувязь незалежнасці і непадзельнасці Беларусі” вітала барацьбу Украінскай рады за незалежнасць Украіны, прызнала права літоўскага народа на стварэнне незалежнай дзяржавы ў этнаграфічных межах і разам з тым заявіла пратэст “супраць анексіі прэтэнзій літваінаў да беларускіх зямель”. У снежні 1917 года, калі была абвешчана Літоўская рэспубліка, а большавікі ўрад Расіі без удзелу прадстаўнікоў Беларусі пачаў у Брэсце мірныя перагаворы з Германіяй, ад ідэі канфедэратыўнай літоўска-беларускай дзяржавы адмовіліся і іншыя заходнебеларускія дзеячы, у тым ліку браты Луцкевічы. Тады ж з прадстаўнікоў усіх пльняў нацыянальнага руху ў Вільні быў створаны Арганізацыйны камітэт для склікання Беларускай канферэнцыі, якая павінна была вызначыць асновы беларускай дзяржаўнасці (“народнага прадстаўніцтва”) на акупаванай немцамі тэрыторыі. На канферэнцыі, што адбылася ў канцы студзеня 1918 года, была выбрана Віленская Беларуска-літоўская рада на чале з А.Луц-

кевічам, якая выступіла за незалежнасць Беларусі. Аднак вырашальныя для лёсу беларускай дзяржаўнасці падзеі адбываліся ў той час не ў Вільні, а ў Мінску. 18 снежня 1917 года – адразу ж пасля разгону Усебеларускага з’езда, яго дэлегаты сабраліся ў лакаматыўным дэпо і прынялі рашэнне аб прызнанні Савета (Рады) з’езда Часовай краёвай улады да часу II Усебеларускага з’езда. 21 снежня Рада абрала Выканаўчы камітэт, які дзейнічаў у падполлі да 19 лютага 1918 года. З пачаткам наступлення немцаў пасля зрыву Л.Троцкім мірных перагавораў у Брэсце большавіцкія ўлады спешна пакінулі Мінск. 20 лютага Выканаўчы камітэт Рады Усебеларускага з’езда, папоўнены прадстаўнікамі дэмакратычных арганізацый нацыянальных меншасцяў, здзяйсняючы пастанову з’езда, абвясціў сябе часовай уладаю на Беларусі і сфармаваў першы нацыянальны ўрад – Народны сакратарыят, які складаўся з сяброў БСГ. Аб гэтым паведамлялася ў першай Устаўнай грамаце да народаў Беларусі, апублікаванай 21 лютага. У сувязі з падзелам Беларусі па Брэсцкаму мірнаму дагавору, падпісаным Расіяй і Германіяй, выканаўчы камітэт Рады Усебеларускага з’езда 9 сакавіка 1918 года выдаў II Устаўную грамацу, у якой абвясціў Беларусь у межах рассялення і колькаснай перавагі беларусаў Народнай рэспублікай. У грамаце фармулявалася таксама асноўныя правы і вольнасці грамадзянаў БНР. 18 сакавіка Рада

Усебеларускага з’езда ператварылася ў Раду БНР. У яе склад былі кааптаваны старэйшыя дзеячы беларускага нацыянальнага руху Іван і Антон Луцкевічы, Вацлаў Ластоўскі і іншыя, якія прыехалі ў Мінск у якасці прадстаўнікоў Віленскай Беларускай рады. Менавіта пад іх уплывам фракцыя БСГ, а затым і большасць Рады БНР прынялі III Устаўную грамацу, паводле якой Беларуска-літоўская рэспубліка абвешчана незалежнай і вольнай дзяржавай. Нямецкія акупанты, дакладна выконваючы умовы Брэсцкага мірнага дагавора, не прызналі БНР і ўсяляк перашкаджалі яе становленню і дзейнасці, за выключэннем нацыянальна-культурнай і асветніцкай, у якой за кароткі час у вельмі цяжкіх умовах былі дасягнуты значныя поспехі. Каізераўская адміністрацыя не дазволіла стварыць беларускае войска і паліцыю, органы суда і мясцовай улады. Адступаючы з Беларусі восенню 1918 года, немцы пакінулі яе безбаронаю перад расійска-большавіцкімі і польскімі акупантамі. Тым не менш ідэя Беларускай незалежнай дзяржавы актам 25 сакавіка была не толькі абвешчана, але і часткова, наколькі дазволілі гістарычныя ўмовы, ажыццэўлена. БНР прызналі Украіна, Літва, Латвія, Чэхаславакія, Фінляндыя, Балгарыя. Урад БНР шчыра і рашуча абараняў інтарэсы беларускага народа на міжнароднай арэне, пратэставаў супраць падзелу Беларусі паміж Расіяй і Германіяй у Брэсце, паміж Расіяй і Польшчай у Рызе, дамагаўся (у асобе А.Луцкевіча) прызнання незалежнай Беларусі на Версальскай мірнай канферэнцыі і г.д. Абвясчэнне і дзейнасць БНР з’явіліся адным з фактараў, якія прымусілі ЦК большавіцкай партыі на чале з Леніным прыняць у канцы 1918 года рашэнне аб утварэнні Беларускай савецкай рэспублікі.

Міхась БІЧ,
доктар гістарычных навук,
прафесар.

Аляксандр ЛУКАШЭНКА:

“Я ХАЧУ ВЫКАНАЦЬ ДАДЗЕННЫЯ НАРОДУ АБЯЦАННІ”

[Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.]

— Па-першае, я не ведаю, што гэта за кіраўніцтва Ціцянкава. Я ведаю, што Ціцянку ўзначальвае Кіраўніцтва справамі Прэзідэнта. Гэта кіраўніцтва Прэзідэнта! Ціцянку можа зрабіць толькі тое, што яму дазволіць Прэзідэнт. Вы можаце здзіцца, але нават некалькі кватэр для забеспячэння верхатуры ўлады ў Беларусі ідзе праз Прэзідэнта. Распараджэнне падлісвае Лукашэнка!

Таму не трэба валіць на Ціцянкава, на Замытальна, гаварыць, што яны такія сякія! Гэта нармальныя людзі, гэта людзі, на якіх “накатаюць”, якія не змогуць — па вялікаму рахунку скажу — прадаць Прэзідэнта і здрадзіць яму. Яны гэтага не зробіць.

Паставілі пытанне пра Ціцянкава. Вядома, гэта чалавек, які не пазбаўлены нейкіх там памылак. Але, паверце, яго памылкі могуць быць толькі ў выкананні волі Прэзідэнта.

Возьмем вядомую падзею — упарадкаванне будынкаў у горадзе Мінску і па ўсёй рэспубліцы. Я даручыў сваім указам, каб Кіраўніцтва справамі (стварыў для гэтага рэспубліканскую камісію) ахоўвала ўсе памяшканні і будынкі ў Мінску, якія адносяцца да рэспубліканскай і мясцовай уласнасці. Работа гэта была праведзена: узятая на ўлік больш двухсот будынкаў і памяшканняў, у якіх учора панавала жуплё. Вазьміце той жа праектны інстытут. Усё там развалілі, разбуралі, з дзевяці паверхаў пачынаюць аддаваць камерсантам. Нічога не робяць, жывуць нядарэнна, а ў бюджэце нічога не паступае, ды яшчэ начальству гэтага інстытута ў кішэнню кладуць. Ці можае спакойна на гэта глядзець? Я аб гэтым ведаю, калі працаваў яшчэ старшынёй антыкарупцыйнай камісіі. І я прадоўжыў гэту работу. Мы вывучылі становішча спраў. 150 будынкаў перададзены Мінгарвыканкому і дзевяці кіраўнікам адміністрацый горада Мінска, а 80 буйных будынкаў падпарадкаваны Кіраўніцтву справамі Прэзідэнта. Сёння, напрыклад, я падлісаў распараджэнне аб перадачы ў Раўбічах добрага гасцінчага цэнтра Міністэрству спорту, дзе і раней яно было. Там на 80 гасцінчых месцаў было сто работнікаў.

Калі пачалі разбірацца, аказваецца, там уладкаваліся многія сваікі нашых высокапастаўленых чыноўнікаў якія пабудавалі катэджы вакол Мінска.

Не, так не будзе! Былі прыняты меры. Скажыце, каму гэта спадабаецца? Але на Прэзідэнта не накаціш: ён не злодзей ці які-небудзь карупцыйны элемент. Гэта ніхто не можа сказаць, таму што гэта не так. Людзі ў гэта не паверца. Каго ж тады абліваць брудам? Яго акружэнне: дрэнны Слука, дрэнны Ціцянку, дрэнны Латыпаў! Гэта людзі, яшчэ раз падкрэсліваю, якія, я перакананы, ніколі Прэзідэнта не прададуць і не здрадзяць яму. Гэта выключна сумленныя і надзейныя людзі. І калі яны здесці памыляцца, мы з імі разберомся, я разберуся сам! У мяне не заіржэе, вы гэта ведаеце. Гэта ж мой твар! І калі хтосьці з іх накрадзецца сёння, мне ж ганьба. Як мне да народа будзе выйсці? Што я яму скажу? Калі ж мяне пачынаюць за штосьці рэзка крытыкаваць, я думаю: за што, я ў вас нічога не ўкраў. Я выратаваў рэспубліку, я выратаваў эканоміку! Вы казалі, што мяне крытыкуюць за тое, што разваліў эканоміку рэспублікі і іду ў Расію, каб прыкрыць свае недахопы. Я паўтара года ва ўладзе, за паўтара года разваліў нічога немагчыма! Развалілі усё да мяне! Успомніце перадвыбарную кампанію. Што ў нас было на паліцах? Нічога не было. Нават па высокіх цэнах нельга было купіць самае неабходнае. Усё было расцягнута, прапіта, раскрадзена, і гэта вы добра ведаеце. Я спрабую гэта сабраць у адно. Таму гэтыя людзі (акружэнне Прэзідэнта), акрамя піноў ад Прэзідэнта, нічога не атрымліваюць. Ім сёння цяжка.

Але я не выключваю, гэта жывыя людзі, у кожнага ёсць свае інтарэсы, і, не кантактуючы з грамадствам, яго членамі, нельга кіраваць гэтым грамадствам... Ганчар стварае камісію! Якія вінаваты 200 тысяч долараў. Я адчуваю сітуацыю, старанасць з боку асобных дэпутатаў і вялікую “цікавасць” сродкаў масавай інфармацыі, таму і стварыў камісію, куды ўвайшлі Генеральны пракурор, старшыня Кантрольнай палаты. Дзяржсакратар, міністр унутраных спраў, старшыня КДБ, пяць дэпутатаў... Да работы ў камісіі яны могуць прыцягнуць, каго захочуць. Калі праз месяц знойдуць там

парушэнні, паверце, разбіральніцтва будзе жалезным і капітальным!

— Стаўшы Прэзідэнтам, Аляксандр Лукашэнка атрымаў новы беларускі пашпарт за нумарам адзін з выявай “Пагоні”. Які яго лёс? І калі грамадзяне рэспублікі займаюць свой нацыянальны пашпарт, прызнаны ва ўсім свеце? Відаць, мы адзіныя на прасторах былога Саюза, хто выязджае за мяжу з дакументам неіснуючай дзяржавы — СССР. Неяк няёмка за сябе і краіну, у якой жывеш.

— Дакумент у нас нармальны, прыгожы, — у каго застаўся пашпарт Савецкага Саюза. Нічога лепшага мы не вынайшлі. А той пашпарт, нумар адзін, які калісьці мне ўручылі, законны пашпарт, сёння ляжыць разам з маім прэзідэнцкім пасведчаннем, таксама са старой сімволікай, у мяне ў сейф. І павінен ляжаць!

Вы памятаеце, які фляжок да рэфэрэндуму быў на маёй машыне. А спадар Шушкевіч, нацыяналіст, які вельмі любіў бел-чырвона-белы фляжок, ніколі на сваёй машыне гэту сімволіку не выкарыстоўваў. У мяне ж, аж да рэфэрэндуму, да новай сімволікі, заўсёды быў бел-чырвона-белы фляжок. Я быў законапалухмяным чалавекам. Сёння народ прагаласваў за гэту сімволіку. Дрэнны васьмь гэты фляжок, не падабаецца ён вам, але народ за яго выказаўся, і не трэба бачыць у гэтым штосьці страшнае. Сёння ён у мяне на службовым аўтамабілі, які я нідзе не здымаю і не саромаюся за яго.

Што датычыць нашага беларускага пашпарта міжнароднага ўзору з цяперашняй сімволікай, то ён ужо друкуецца. А наколькі з ранейшай сімволікай было надрукавана вельмі многа пашпартаў і людзям патрэбны былі яны, асабліва малядымі грамадзянам, мы іх таксама выдавалі.

— Другога красавіка прэзідэнт Аляксандр Лукашэнка і Барыс Ельцын падпішучы саюзны дагавор паміж дзвюма краінамі. Як складзецца пасля гэтага лёс Беларусі? Ці не пачнуць у грамадстве раскол і супрацьстаянне!

— Вы памятаеце, якія падобныя пытанні задавалі і напярэдні якой падзеі?

— Калі вы былі кандыдатам у Прэзідэнты, я запыталася, куды паедзе Аляксандр Лукашэнка, калі не пераможа на выбарах!

— Так, было такое. А потым, напярэдні рэфэрэндуму, нацыяналісты крычалі: “Ай-яй-яй! Рэфэрэндум — гэта раскол у грамадстве!” Мы праклілі пасля рэфэрэндуму год. Што адбылося? Які раскол? Пасля таго, як мы падпісалі дагавор з Расіяй, ніхто нікуды не паедзе, ніякага расколу, паверце, не будзе. А што нашы людзі будуць жыць лепш, я ў гэтым перакананы. За гэтым дагаворам паступіць шмат іншых пагадненняў. Нашы заводы і фабрыкі будуць пастаўлены ў роўня ўмовы з заводамі і фабрыкамі Расіі. Зразумейце толькі адно: сёння мы з Расіяй можам заключыць саюз на роўных. Мы заключым гэты саюз, які не супярэчыць Канстытуцыі. Як кіраўнік дзяржавы, я маю права заключыць гэты дагавор і ўнясу яго на ратыфікацыю ў Вярхоўны Савет. Усё будзе зроблена ў рамках Канстытуцыі.

Праз некалькі месяцаў вы мне скажыце дзякуй, калі думаеце жыць у гэтай краіне, і жыць дастойна, каб і на захадзе было добра, і на ўсходзе. І гэта сімвалічна, што адразу ж з Масквы я адлятаю ў Белавежскую пушчу і сустракаюся з прадстаўніком другой нашай суседняй дзяржавы, прэзідэнтам Польшчы Аляксандрам Квасьнеўскім. У нас вельмі добрыя адносіны з усімі нашымі суседзямі. Тавараабарот з той жа Украінай за мінулы год склаў каля паўтара мільярда долараў, што ў тры разы больш чым пры ўрадзе Кебича. З прыбалтыйскімі краінамі вырашаны пытанні па граніцах. Памятаеце гвалт бэнэфаўцаў: маўляў, Лукашэнка падлісаў дагавор аб граніцы, Гадуціцкаў? Валтузня была за адну рэйку. Раскол будзе ў грамадстве! Мы ўрэгулявалі і гэта балючае пытанне, якое цягнуцца стагоддзямі... Чаго ж мы сёння ваюем і стогнем? Мы не выбралі Прэзідэнтам, — дык верце! Памыліся — біце! Толькі ў Чэчню хоць аднаго чалавека — дзвеце! Паверце, пачынанне нашых людзей за межы Беларусі на вайну — гэта неадкладная мая адстака. Таму ніколі гэтага не будзе. Гэта звычайны розгрыш нашых нацыяналістаў у гэты час. А воля народа будзе мною выканана, чаго б гэта мне ні каштавала!

— Дзякуй за гутарку.

НЕЗАЛЕЖНАЕ РАССЛЕДАВАННЕ

РАСКАЖАМ ПРА РАМУАЛЬДА ЗЯМКЕВІЧА

Тым не менш перад намі не навуковая праца, а рэзкі палітычны памфлет. Чаго варты адзін загамак — “Воўчы білет самазваннаму рэдактару-выдаўцу “Нашае Доль” — яснавельможнаму “пану графу” Францішку Умястоўскаму”. “Вось гэтак выглядае нашая праўда! — задзіраўся Барывой. — Бо няўжо ж бы столькі людзей ды яшчэ: Антон Луцкевіч, Аляксандр Уласаў, Рамуальд Зямкевіч, Вацлаў Ластоўскі ды Эдвард Будзька гаварылі аднагопосна няпраўду?” Нарэшце — эфектная канцоўка: “Мы ж нашымі фактамі даемо пану Ф.Умястоўскаму воўчы білет — гэтак патрэбны яму на выбарах. Спадзяёмся, што беларускія сялянска-рабочніцкія гущы пазналіся і пазнаюцца на ім і скажуць яму словамі нашага слаўнага Мацея Бурачка: “Скіль скурку, дабрадзею, бо зубкі відаць!”

Безумоўна, Умястоўскі меў заслугі перад беларускім рухам ранняга перыяду і быў калі не рэдактарам-выдаўцом, то сярод актывістаў “Нашай долі”. У гэтых адносінах публікацыя Барывой выглядае вельмі аднабаковымі (у бязлітаснай палітычнай барацьбе такая аднабаковасць — з’ява звычайная). Вядома ж, Дзядзька Пра-

нук пратэставаў. Пад псеўданімам Барывой, сцвярджаў ён, хаваецца Зямкевіч.

28 сакавіка 1928 года ў “Волю працы” (новая назва ўсё той жа газеты) друкуецца заява Р. Зямкевіча, што ён не мае нічога агульнага з Барывоем. Гэта пацвердзіла і рэдакцыя газеты. Але ад пазіцыі Барывой Зямкевіч не адмажжываўся. Наадварот, паведамляецца новы крымінал, — што Умястоўскі прыслаў да Зямкевіча пасланца з грубымі пагрозамі.

Сёння лічыцца (гл. шасцітомны спойнік “Беларускія пісьменнікі”, змешчаныя там бібліяграфічныя матэрыялы пра Зямкевіча і Умястоўскага), што Саўка Барывой — сапраўды Зямкевіч. Не супярэчыць такой атрыбуцыі стыль і вялікая інфармаванасць Барывой, веданне ім усіх тонкасцей ранняй гісторыі беларускага руху. (Да таго ж падобным псеўданімам карыстаўся беларускі пісьменнік XIX стагоддзя Вінцэсь Каратынскі, што ў тры часы мала каму — хіба толькі Зямкевічу — было вядома). Спасылкі на Зямкевіча ў тэкстах Барывой выглядаюць у такім выпадку маскіроўкай, да таго ж з яўнымі элементамі самарэкламы.

Чаму якраз Зямкевіч так кінуты ў бой супраць Умястоўскага — невядома. Тым больш зрабіць гэта адкрыта не адважыўся.

Ад ўсёй гэтай газетнай шуміхі астаўся прысмак скандалу. І вядома ж, наўрад ці гэта ўмацоўвала аўтарытэт нашага героя сярод беларускай культурнай грамадскасці.

Не лепшая рэпутацыя адносна метадаў калекцыянавання складалася ў Зямкевіча і ў Варшаве.

У 1932 годзе Варшаву ўскалыхнула сенсацыя, што былы начальнік аддзела польскай Найвышэйшай кантрольнай палаты, ён жа былы прафесар (папольску кожны выкладчык — прафесар) беларускай літаратуры ва Усходнім інстытуце інжынер Рамуальд Зямкевіч арыштаваны крымінальнай паліцыяй па абвінавачанні ў крадзяжы каштоўных гістарычных дакументаў з вядомых Раперсвільскіх збораў.

Уплывовы інфармаваны “Кур’ер варшаўскі” напальваў страсц, пішучы як пра ўстаноўлены факт, што Зямкевіч нават зусім не інжынер, за якога сябе выдае. Скончыўшы педзьева два семестры кійўскай палітэхнікі, пісала газета, Зямкевіч у перыяд Кераншчыны вырабіў сабе фальшывы “паслужны спіс”, дзе прадставіў сябе інжынерам. Гэты дакумент нібыта памог яму ўладкавацца на пасаду памочніка начальніка чыгуначнай дыстанцыі ў Лідзе. Пасля смерці жонкі ў 1923 годзе перабраўся ў Варшаву і ўзбіўся там на прыстойную пасаду ў акруговай кантрольнай палатце, дзе працаваў да 1929 года, атрымаўшы эмерытуру (пенсію)

III службовага рангу. Ды што казаць — распіналася далей газета — ужо студэнтам варшаўскай палітэхнікі (1907—1908 год) згаданы Зямкевіч абакраў вядомы антыкварыят пана Гераніма Вільдара, а потым і яшчэ адзін не менш шанюны антыкварыят, сцягнуўшы адтуль каштоўныя гравюры і рукапісы. “Ці адбываў у сувязі з гэтым зняволенне — брак станоўчых звестак”, — заключала газета. Што тут праўда, а што прыдумкі ахвочы да сенсацыі газетчыкаў — скажаць не бярэмся. Можна прыйсці ў галаву і такое: ці не было гэта нейкім працягам віленскай гісторыі з Умястоўскім? Апошні меў уплывовы сяброў і мог адпаведным чынам “аддзячыць” сваім крыўдзіцелю. Але, як кажуць, дыму без агню не бывае. Тым больш нам вядома пра стрыманыя адносіны да пана Рамуальда і беларускіх дзеячаў, што блізка яго ведалі.

Ды і наш шанюны Адам Мальдзіс піша ў “Таямніцах старажытных сховішчаў” аб сваім дужа скептычным стаўленні да Зямкевіча (цытуем): “...бо рукапісы цягнуў ён, дзе толькі мог (колькі разоў у архівах мне трапіліся пашкуматаныя папкі з запісам, што дакументы адсюль украдзены Зямкевічам)”.

Аднак як бы мы ні ставіліся да асобы Зямкевіча, яго заслугі перад беларускай культурай несумненныя. На падставе сабраных калекцыяў Зямкевіч напісаў шэраг прац па беларускай бібліяграфіі, краязнаўству, этнаграфіі, гісторыі беларускай літаратуры, тэатра, музыкі, каштоўныя сваім багатым фактычным матэрыялам. Асобных выданняў (невялікіх кніжак, адбіткаў) у яго няшмат: “Адам Ганоры Кіркор (Біяграфічна-

бібліяграфічны нарыс у 25-летнюю гадаўшчыну смерці)”, “Ян Баршчэўскі — першы беларускі пісьменнік XIX стагоддзя (Успаміны ў 60-ю гадаўшчыну смерці)” (абедзве — Вільня, 1911), “Цукраварні на Беларусі” (Мінск, 1918), “Аб беларускай народнай эстэтыцы: Спробы характарыстыкі” (Вільня, 1927). Затое іншых публікацый хапае. З артыкулаў назавём хаця б “Стары Менск у беларускіх успамінах” (1919—1920), хоць Зямкевіч і прамаўчаў аб выкарыстанні ім адпаведнага рускамоўнага артыкула А. Слупскага з колішняга “Мінскага лістка”.

У многіх галінах айчынных гуманітарных даследаванняў ён быў першапраходцам. Апублікаваная ім “Беларуская бібліяграфія” (1910) увайшла ў гісторыю як першы спецыяльны бібліяграфічны даведнік на беларускай мове. У гісторыка-літаратурных працах і публікацыях ён прывёў цікавыя звесткі пра В. Дуніна-Марцінкевіча, А. Кіркора, Я. Баршчэўскага, М. Багдановіча, К. Каганца, Я. Лучыну, А. Ельскага, апублікаваў некаторыя іх рукапісы, спрачаўся з тымі даследчыкамі, якія недаацэньвалі значэнне і эстэтычны ўзровень нашай літаратуры XIX стагоддзя, у прыватнасці, творчасці Дуніна-Марцінкевіча, выклікаў у беларускім грамадстве цікавасць да канкрэтнага літаратурнага ўстаўлення і публікацыяў у гэтай галіне. У бяспрэчную заслугу яму ставіцца, што ён першы апублікаваў шырока вядомы цяпер гравіраваны партрэт В. Цяпінскага 1576 года, адшукаўшы яго ў бібліятэцы князеўскага Палацка-Завадскага.

Генадзь КІСЯЛЁУ.

Працяг.
Пачатак у №№ 12—14.

З НАРАДЫ ПА СТВАРЭННЮ ТАВАРЫСТВА ІМЯ ТАРАШКЕВІЧА

БЕЛАРУСКАЙ ШКОЛЕ БЫЦЬ

Напрыканцы сакавіка ў Мінску адбылася генеральная асамблея па стварэнню Таварыства беларускай школы (ТБШ) імя Браніслава Тарашкевіча.

Падстаў для стварэння такой арганізацыі на цяперашні момант больш чым дастаткова. Пасля майскага рэфэрэндуму ў краіне назіраецца пагарэньне стану беларускай адукацыі ўсіх узроўняў. Калі за апошнія пяць гадоў няспынна павялічвалася колькасць школ і класаў з беларускай мовай навучання, адбыліся пэўныя змены ў дашкольным выхаванні, сярэдніх спецыяльных устаноў і вышэйшай адукацыі на карысць адраджэння нацыянальнай мовы і культуры, то сёння відавочны скачок назад. У параўнанні з мінулым годам колькасць беларускіх школ зменшылася на 3,4 працэнта, на 20,1 працэнта — двухмоўных, затое колькасць школ з рускай мовай навучання павялічылася адразу ў 2,5 раза. У выніку з 1 538 068 вучняў афіцыйна па-беларуску цяпер навучаецца 535 270 (34,8 працэнта), па-руску — 1 002 236 (65,2 працэнта). Больш таго, некаторыя настаўнікі насуперак усім маральным і этычным нормам дагэтуль агітуюць бацькоў пераводзіць іх дзяцей на рускую мову навучання.

На працягу ўжо стагоддзяў беларуская мова знаходзіцца між молатам і кавадлам і існуе на мяжы выжывання. У 1921 годзе ў Заходняй Беларусі было створана Таварыства беларускай школы па абароне беларускай ад уціску і польскай асіміляцыі. Сёння зноў нават ва ўмовах існавання незалежнай дзяржавы існуе небяспека мэтанакіраванай цяпер рускай асіміляцыі. Парадксальна, але беларусы могуць апынуцца ў становішчы нацменшасці ў сваёй уласнай краіне, і, вядома, самасвядомая грамадскасць не можа з гэтым пагадзіцца. Вельмі цешыць, што на гэты раз рух за стварэнне ТБШ пачаўся знізу. Адметна, што акрамя навукоўцаў і бацькоў да яго далучаецца ўсё

больш настаўнікаў з пачуццём годнасці і ўсведамленнем сваёй сапраўднай місіі — выхаванне грамадзян і патрыётаў сваёй бацькаўшчыны. У многіх абласцях і раённых цэнтрах ужо створаны рады ТБШ, якія прыслалі сваіх прадстаўнікоў на ўстаноўчы сход у Мінск. Без прадстаўніцтва засталіся толькі Магілёўская і Віцебская вобласці, дзе ідэя адраджэння пакуль не знаходзіць пэўнай падтрымкі. Прыехала на сход дэлегацыя з Вільні, дзе ТБШ было ўтворана яшчэ ў 1993 годзе.

Нельга забываць вопыт ТБШ, якое існавала з 1921 па 1937 год у Заходняй Беларусі, і трэба ісці тым жа шляхам, — адзначыў старшыня віленскага таварыства Лявон Луцкевіч. — Сябры ТБШ змагаліся за родную мову, складалі падручнікі, выдавалі газеты, наладжвалі гурткі самаадукацыі, спрыялі ўжыванню роднай мовы на ўсіх узроўнях. У верасні гэтага года спаўняецца 75 гадоў ТБШ. Хочацца спадзявацца, што да таго часу новая арганізацыя ўжо стане на ногі і мы разам адсвяткуем гэтую знамянальную дату. Наогул, я перакананы, што існаванне ТБШ у Беларусі прынясе плён і будзе адным з стрымліваючых фактараў працы антыбеларусізацыі ў дзяржаве Беларусь.

Адметна з’явай устаноўчага сходу можна лічыць тое, што на абмеркаванні дэлегатаў было прапанавана два праекты статута ТБШ. Нават нягледзячы на той факт, што ўдзельнікі атрымалі праекты толькі перад пачаткам сходу, завязалася плёная дыскусія па двух асноўных пытаннях.

Першае — акрэсленне мэты і стаўленне ў гэтым сэнсе да рускамоўных класаў і школ. Вінчук Вячорка зазначыў, што фармулёўка “... сацыяльна-прававая абарона дашкольнай, школьнай, студэн-

таў і педагогаў, беларускіх навучальна-выхаваўчых устаноў незалежна ад мовы навучання” зусім не адрозніваецца ад цяперашняй урадавай палітыкі і прапанаваў абмежавацца толькі беларускамоўнымі ўстановамі. Аднак, як слухана было заўважана многімі дакладчыкамі, нельга ў цяперашніх варунках абмяжоўвацца толькі беларускімі і пакідаць рускамоўныя школы і класы без увагі. Пасля абмеркавання і узгаднення па прапанове прарэктара Беларускага камерцыйнага ўніверсітэта кіравання Генадзя Пятроўскага і выкладчыка гуманітарнага ліцэя Лявона Баршчэўскага была ўхвалена наступная фармулёўка: “ТБШ супрацоўнічае з рускамоўнымі школамі і спрыяе паступоваму іх пераводу ў рэжым двухмоўя і надалей у беларускамоўны рэжым...”

Другое спрэчнае пытанне тычылася структуры і выбарчых арганаяў ТБШ. Наогул адзін з статутаў быў нашлігаваны вельмі гучнымі назвамі і тытуламі накіштат “генеральная асамблея”, “грамадскія члены-карэспандэнты”, “акадэмікі” і г. д., якія на схеме займалі адметнае месца “зверху”. Для пярвічных суполак жа быў пакінуты толькі непрыкметны куток “знізу”. Усе кропкі над “і” ў гэтым пытанні вельмі змястоўна расставіў вядомы паэт Беларусі Ніл Гілевіч:

— У нашым уяўленні яшчэ жывуць былыя савецкія стэрэатыпы “заслужаных”, “народных” і г. д., да якіх мы вельмі прывычаліся. Нідзе ў свеце такога няма. Вядома, нельга быць задаволеным месцам беларускай інтэлігенцыі ў грамадстве, але ганаровыя тытулы нас наўрад ці выратуюць. Якіх толькі ў нас ужо няма акадэміяў і акадэмікаў! Нядаўна ў “Вячэрнім Мінску” я прачытаў артыкул “Народ — без народных?”, на-

зоў якога гаворыць сам за сябе. Але якая ж здарыцца бяда, калі будзе існаваць “народныя” і не будзе народа! Мне прапанаваўлі быць ганаровым акадэмікам аж чатырох акадэміяў, але я адмовіўся. Сёння ў першую чаргу нам патрэбна думаць не пра свой гонар, а гонар народа.

Наогул многія выступоўцы адзначалі, што ніякі аўтарытэты, ніякія навуковыя распрацоўкі нічога не будуць вартыя і не зрушаць справу з месца, пакуль не зменіцца стаўленне да беларускай справы ў на-стаўніцтва і кіраўніцтва школы на ўсіх узроўнях. Дырэктар адной са школ Ліды прывёў яскравы тэмат прыклад: у яго школе, дзе ўсе настаўнікі ўсведамляюць важнасць уратавання беларускай мовы, з 1 700 навучэнцаў была толькі адна(!) заява на навучанне на рускай мове. Менавіта таму пярвічныя суполкі вымагаюць першаснай увагі.

На жалю, не абшлось без арганізацыйных і іншых хібаў. На генеральную асамблею, а папросту ўстаноўчы сход, завітаў былі старшыня Вярхоўнага Савета Мечыслаў Грыб, якому пэўна было што сказаць і які пакінуў залу незаўважаным. Пунктуальнасць, рэгламент, этыкет — рэчы, якія з цяжкасцю і рэдка пакуль ужываюцца ў Беларусі. Нехта ўвогуле не бачыў сэнсу ў абмеркаванні статута і прапанаваў “прыняць за аснову” любы варыянт, каб толькі прыспешыць рэгістрацыю таварыства. З-за таго, што не была дакладна акрэслена канцэпцыя і мэты стварэння арганізацыі, штотраў узнікала пытанне, чым дзейнасць новай ініцыятывы будзе адрознівацца ад ужо існуючых Таварыства беларускай мовы, Гарадскага бацькоўскага камітэта і іншых, якія ўжо працуюць на ідэю беларускага нацыянальнага адраджэння. Наогул гэта можна патлумачыць як

тым, што ініцыятыва робіць толькі першыя крокі, а аргкамітэт быў утвораны толькі 6 лютага г. г., так і тым, што на сход прыехалі людзі з розных куткоў краіны, якія бачылі адзін аднаго ўпершыню, а магчыма яшчэ і нейкай недасведчанасцю. Але, паколькі на сход прыехалі людзі зацікаўленыя і нераўнадушныя, прыемна адначыць, што яны змаглі ўсё ж мабілізавацца, пераадолець пэўныя непаразуменні і выпрацаваць канцэпцыю, якая задаваліла ўсіх. Гэта вельмі абнадзейвае і сведчыць аб тым, што ў арганізацыі ёсць будучыня, а таму беларускай школе быць.

На сходзе было абрана кіраўніцтва, а таксама Назіральны сойм ТБШ, куды увайшлі такія вядомыя беларускія навукоўцы і дзеячы беларускай справы, як Мікола Савіцкі, Уладзімір Арлоў, Іван Саверчанка, Павел Лойка, Лявон Баршчэўскі, Вінчук Вячорка, Пётр Краўчанка ды іншыя. Старшыня ТБШ імя Тарашкевіча быў абраны Генадзь Пятроўскі, які падзяліўся сваімі думкамі наконт развіцця дзейнасці новай арганізацыі:

— Мы толькі пачынаем і, на маю думку, павінны цяпер надаць галоўную ўвагу тром накірункам.

Першае — гэта павелічэнне колькасці суполак на месцах, без такой базы і без супрацоўніцтва з імі наша праца не будзе мець сэнсу. Другое — пашырэнне ўплыву беларускага нацыянальна-культурнага зместу ў сістэме адукацыі на ўсіх узроўнях ад дзіцячых садоў да вышэйшых навучальных устаноў, уключаючы рускамоўныя. І апошняе — наладжванне ўзаемадзеяння з уладнымі структурамі, выкарыстоўваючы ўсе законныя сродкі і метады, пашырэнне ўплыву на іх з мэтай змяніць або наогул адмяніць неспрыяльныя для развіцця беларускай мовы пастановы і пачаць працаваць разам на карысць Беларусі, г. зн. выхоўваць свядомых годных грамадзян незалежнай дзяржавы Беларусь.

Таіса БАНДАРЭНКА.

БЕЛАРУСЫ Ў ПРАЗЕ

ПРЫЯЗНІ ДАЎНЯЙ АДЗНАКІ

Гэта яркае, святочнае відовішча — агромністы вясельны каравай, упрыгожаны кветкамі, чалавечымі фігуркамі, постацямі маладых у белым, музыхамі, а побач з караваем у кошыхах, як сапраўдныя — баравікі, лісічкі, вожыкі, зялёныя каштаны, вавёрка з арэшкамі, белыя лебедзі, чырвоныя з зялёнымі лісточкамі трускаўкі — і ўсё гэта яркае, каляровае, апетытнае, выстаўленае на беларускіх ручніках, захапляла гасцей, якія каштавалі, хвалілі, фатаграфавалі, бралі на памяць вырабы беларускай майстрыхі,

войны. Тое, з чым мы цяпер прыехалі, толькі пачатак знаёмства праз асабістыя кантакты, выстаўкі, канцэрты, семінары. Мы не сумняваемся, што вы нас зразумееце і нашы сувязі, узаемадачыненні будуць адноўлены. Вялікае вам дзякуй за гасціннасць, за добры прыём...”

Адбыўся канцэрт артыстаў беларускай капэлы. Але пачаўся ён вершамі Л.Геніюш, прысвечанымі Празе. Іх выдатна чытала Галіна Дзягілева, якая па-майстарску ўвасабляе вобраз нашай слаўтай зямлячкі на сцэне:

помнікам святога Вацлава, пануе над Вацлаўскай плошчай. Беларуская рэдакцыя займае некалькі пакояў, абсталяваных сучаснай радыётэхнікай і камп’ютэрамі. Прыемна было сустрэцца, пагаварыць, сфатаграфавалі (а многім і запісаць свае выступленні на радыё), з кіраўніком рэдакцыі Вячаславам Станкевічам, супрацоўнікамі: Міколам Івановым, Сержуком Сокалавым-Воюшам, Аленай Ціхановіч, Аленай Радкевіч, Аленай Панкратавай, знакамітым Данчыкам, Кастусём Бандаруком, Алесем Лукашукам, Сяргеем Паўловічам трапіць у роднае беларускае асяроддзе, адчуць сяброўскую, добразычлівую атмасферу людзей, апантных любоўю да Беларусі і беларускага слова.

Не маглі мы не наведаць і Альшанскія могілкі, магілы слаўтых беларусаў, першых прэзідэнтаў БНР — Пятра Крэчэўскага (1879 — 1928) і Васіля Захаркі (1877 — 1943), якія стаялі ля вытокаў беларускай дзяржаўнасці, закладвалі першыя цагліны ў незалежнасць Беларусі. На іх магілах, на якіх стаяць амаль аднолькавыя помнікі з нешліфаванага каменя з гербам “Пагоня”, наша дэлегацыя ўсклала кветкі, запаліла свечкі. Былі сказаны прачуленыя словы ўдзячнасці іх справам і памяці.

Помнік на магіле М.Забэйдзі-Суміцкага (1900 — 1981) з чорнага мармуру, на ім кранальны надпіс на беларускай і чэшскай мовах: “Міхась Забэйда — пясняр беларускі. Жыў і пясняр даваў людзям радасць...”

Тут жа пахаваны і прах Надзеі Кастэцкай (1922 — 1991), жонкі Любаміра Кастэцкі, кіраўнік сметанушкага аркестра, таксама прыйшоў на могілкі. Надзея Кастэцкая — беларуская жанчына з-пад Баранавіч, жыла ў Празе, разам з мужам Любамірам апекавалася лёсам Міхася Забэйдзі шмат зрабіла для ўшанавання яго памяці. На магілы М.Забэйдзі і Надзеі Кастэцкай была пасыпана жменька зямлі, прывезеная з Беларусі Надзеяй Батурыцкай, якая добра і ведала, сустрэлася з імі ў Празе яшчэ ў 1965 годзе, бывала на канцэртах беларускага слевака. Ён марыў, каб хто-небудзь з Беларусі прыехаў да яго павучыцца, пераняць майстэрства. М.Забэйда жыў у Празе на Польскай, 12, меў сціплы пакой з рэалем, заваленым нотамі, кнігамі, сярод якіх кнігі Л.Геніюш з прысвечанымі (самай першай з іх: “Ад родных ніў” была выдадзена ў 1942 годзе менавіта ў Празе). Ён часта гадваў Беларусь, сваіх знаёмых — Шырма, Танка, Караткевіча...

Доўга стаялі мы, схіліўшы галовы, пад бел-чырвона-белым сцягам над укрытымі снегам

будзе ўстаноўлены помнік Тамашу Грыбу, месца пахавання якога адшукана стараннямі С.Сокалава-Воюша на могіках крэматырыя. У сваю чаргу ад ЗБС “Бацькаўшчына” быў накіраваны ліст-просьба кіраўніцтву Альшанскіх могілак аб апекаванні магіламі П.Крэчэўскага, В.Захаркі, М.Забэйдзі-Суміцкага.

Ушанаваць памяць слаўтых беларусаў прыйшла, даведаўшыся, што прыехала цэлая дэлегацыя з Беларусі, і Наста Бульгава — беларуска, якая жыве ў Чэхіі. Яна нарадзілася каля Бягомля, але разам з мужам эмігрыравала ў 1944 годзе, апынулася каля Прагі. Мужа ўжо няма, але жывуць у Чэхіі трое яе дзяцей, унукі. Раней трымала сувязь з многімі беларусамі, якія жылі ў Чэхіі, але старэйшае пакаленне адыходзіць, яна падтрымлівае сувязі з беларусамі Амерыкі, перапісвалася з Пятром Нядзведскім (аўтар вайсковага марша “Ідуць жаўнеры Беларусі”). Апошнім часам для яе стала неабходнасцю даглядаць магілы беларусаў, пахаваных на Альшанскіх могілках. Раней, пакуль была савецкай ўлада, і, ведаючы, як была схопленая ў Празе савецкімі чэкістамі Ларыса Геніюш і адрэзана разам з мужам на 25 гадоў у ГУЛАГ, беларусы-эмігранты баяліся прызнацца, хто яны і адкуль. Цяпер гэты страх прайшоў, але і жыццё амаль пражыта...

Мы ішлі з Настай па алях Альшанскіх могілак, і яна, адчувалася, рада была пачуць і гаварыць з намі на роднай мове, шмат расказвала пра свой лёс, пра які сапраўды можна пісаць кнігу. У Чэхіі яна з мужам змагла захаваць лепшыя традыцыі беларускага сялянскага ўкладу, шмат працавала, але і здзілі жыццё, годнае чалавека — пабудавалі на заробленыя грошы двухпавярховы дом непадалёку ад Прагі, выгадалі дзяцей, трымалі сваю гаспадарку, садзілі агарод, сад, цяпер дапамагае дзецям гадаваць унукаў. Насту Бульгаву ведаюць беларускія журналісты, якія працуюць у Празе, паведамляюць ей розныя навіны з Бацькаўшчыны.

Ішлі мы з Альшанскіх могілак, усклаўшы кветкі таксама на магілы рускіх, беларускіх, украінскіх салдат, загінуўшых пры вызваленні Прагі ў 1945 годзе, у гонар якіх узведзена праваслаўная царква на Цэнтральнай алеі, і ўсё гучаў пахавальны гімн (словы Я.Купалы), які задушэўна-прачула праспяваў пя магілы Васіля Захаркі Вітаўт Кіпель: “Сні пад курганам герояў // Твой мы працягваем шлях...”

Вечарам наша дэлегацыя была запрошана ў дом С.Сокалава-

ню суполкі адказна правёў Мікола Іваноў. Беларусы Прагі выказаліся за стварэнне суполкі ЗБС на чале з Юркам Станкевічам. Была абрана рада, куды ўвайшлі С.Сокалаў-Воюш і Вольга Абламейка. С.Панізьнік прачытаў свой верш, прысвечаны Юрку Станкевічу (“Мы нацыя — будзем сцяною суцэльнаю...”) Цудоўна спяваў Данчык, усё той жа замілаванасцю да зямлі бацькоў гучаў яго непаўторны голас: “Ахвяруем табе мы сабою, кожны дзень, кожны час, Беларусь!...”

Познім вечарам мы пакідалі гасцінны дом Сержука. Ішоў снег, але было цёпла і ўтульна ў белым зімовым горадзе. Прага ззяла шматлікімі агнямі, а на раницу — развітанне з гэтым, стаўшым нам цяпер такім блізкім і дарагім горадам, дзе беларусы многіх пакаленняў пакінулі частінку сваёй душы і цяпла... Бывай, дарагая і бліжняя нам Прага! Да новых сустрэч! Спадзяёмся, што сустрэчы гэтыя адбудуцца.

Пакуль пісаў гэты артыкул, з Прагі прыйшло паведамленне, што ўжо атрыманы дазвол і вызначана месца ў цэнтральнай частцы горада на ўстаноўку помніка Ф.Скарыне, адкрыццё якога будзе святкам для беларусаў і радаснай нагодай зноў сустрэцца з Прагай. Важным вынікам паездкі было і тое, што адноўлены беларуска-чэшскія сувязі, устаноўлены кантакты з многімі чэшскімі арганізацыямі і спыннымі асобамі. Беларуская творчая інтэлігенцыя далучылася да еўрапейскага духоўнага жыцця, натхнілася магчымацтвамі шырокага супрацоўніцтва ў самых розных галінах дзейнасці і наша паездка была першай заяўкай на такое супрацоўніцтва. У сваю чаргу ў Мінску таварыствам “Беларусь — Чэхія” вырашана правесці вечары чэшскай музыкі, вечарыну, прысвечаную жыццю і творчасці Міхася Забэйдзі-Суміцкага, творчую вечарыну Сяргея Панізьніка “Прага ў маім жыцці”, пашырыць набор студэнтаў БДУ (дзе чэшская мова выкладаецца больш 20 гадоў), якія б вывучалі чэшскую мову ў кантэксце беларускай мовы, літаратуры, культуры, каб маладое пакаленне працягвала на новым, вышэйшым узроўні вывучэнне і ўмацаванне беларуска-чэшскіх сувязей.

Працы наперадзе шмат. Неабходна, па слуханні прапановы С.Панізьніка, складзіць карту “Беларуская Прага”, каб дакладна ведаць мясціны, звязаныя з жыццём і дзейнасцю беларусаў, пачынаючы ад часоў Скарыны да нашых дзён. У 1997 годзе спонсуйце 480 год з дня выдання скарынінскага “Апостала” і пачатак беларускага кнігадрукавання — гэту падзею неабходна адзначыць на дзяржаўным узроўні, як неабходна заняцца пошукамі беларускіх архіваў, даследчыцкай працай, устаануленнем кантактаў з тымі беларусамі, якія астаяваліся тут у пасляваенны час (на некаторых вестках, каля 300 сем’яў). Добра было б, каб да ажыццяўлення гэтых і многіх іншых спраў далучыліся дзяржаўныя установы — міністэрствы культуры, замежных спраў, бо грамадскім арганізацыям, якія не маюць амаль ніякіх сродкаў, цяжка і складана здзяйсняць плённа распачатыя планы і задумы.

Шчырае, вялікае дзякуй усім, хто прычыніўся, аказаў дапамогу і падтрымку правядзенню культурнай місіі “Беларусы ў Празе”.

Лідзія САВІК, сакратар Рады ЗБС “Бацькаўшчына”.

НА ЗДЫМКАХ: Валерый МАЗЫНСКІ і Віктар СКОРАБАГАТАЎ ля помніка П. Крэчэўскаму на Альшанскіх могілках у Празе; члены беларускай дэлегацыі і Вацлаў ЖЫДЛІЦКІ (у цэнтры) на вечарыне “Беларусы ў Празе”.

якая ў нацыянальным беларускім аддзенні сціпла стаяла побач з гэтым багаццем і адказвала на бясконцыя пытанні. А ёсць у яе, дарэчы, скульптуры, вельмі смачныя і прыгожыя, на тэму “Новай зямлі” Я.Коласа (“Раница ў надзельку”, “Дзядзька-кухар”, “Альбуць”), перкарскія вырабы на скарынінскую тэму. Валянціна Уласік аб’ездзіла са сваім мастацтвам (якое ёй дапамагае ствараць уся сям’я: дачкі, зяці, унукі) амаль усю Еўропу, пабыла ў Прыбалтыцы, Польшчы, Германіі, Галандыі, Маскве, на Украіне, прымала ў сябе шматлікіх замежных гасцей, якія хацелі навучыцца яе майстэрству. Гэта яшчэ раз сведчыць, які разнастайна адораны беларускі народ, колькі ў яго асяроддзі жыве сапраўдных талентаў, узгадаваных на лепшых нацыянальных традыцыях, здольных здзіўляць, захапляць высокакаваліраваную Еўропу. Шкада, што часта яны адыходзяць, не прызнаючы, не заўважаныя ў сваёй краіне.

На вечарыну прыйшлі многія вядомыя чэшскія дзеячы — прафесар Вацлаў Жыдліцкі, многія журналісты, прадстаўнікі дыпламатычнага корпусу. Былі і тыя, хто добра памятаў М.Забэйдзі-Суміцкага, як Любаміра Кастэцкі, пані Міла Сметачкова (жонка былога дырыжора Пражскага сімфанічнага аркестра Вацлава Сметачка), цяпер яна прэзідэнт Чэшскага таварыства музыкантаў, дзе, дарэчы, выступае з вялікім поспехам беларуская капэла на чале з Віктарам Скорабагатавым.

Вечарыну адкрыла прафесар Ірына Шаблюска: “Мы прыехалі ў Прагу сцежкамі Скарыны. Тут лунае дух Скарыны, тых беларусаў, якія жылі, працавалі на беларускую ідэю. Мы прыехалі пакланіцца іх памяці, аддаць даніну повагі чэхам, што прытулілі іх у свой час...” Цёплыя словы прывітання сказаў наш пасол М.Вайцянкоў: “Нашы беларусы прыехалі, каб падзякаваць Празе і яе людзям за даўнія сувязі, якія павінны аднавіцца. Такія сустрэчы павінны працягвацца, спрыяць росквіту нацыянальных культур...” З сцэнавага і ўвагай слухалі прысутныя важкія, лаканічныя словы В.Быкава: “Нашы дачыненні, пачаўшыся ў XVI стагоддзі, працягваюцца сёння. Мы — нацыя Еўропы, мы тут жывём, у нас агульныя праблемы і беды —

Заканчэнне. Пачатак у № 14.

магіламі зямлякоў, на якіх гарэлі свечкі і кветкі і адчувалі, што ў гэтых нацыянальных герояў сапраўды толькі адна дата — дата нараджэння і верылі, што прыйдзе час, калі іх памяць належным чынам будзе ўшанавана і на Бацькаўшчыне. Дарэчы, як паведаміў С.Сокалаў-Воюш, помнікі на магілах П.Крэчэўскага і В.Захаркі будуць адрэстаўраваны беларусамі Прагі (на гэта сабралі грошы беларусы Амерыкі) і

ва-Воюша на развітальную вечарыну. Там жа адбыўся ўстаноўчы сход пражскіх беларусаў на стварэнне рэгіянальнай суполкі ЗБС “Бацькаўшчына”. Гасцінны дом, поўна беларускіх кніг, музыкі, стаяць фотаздымкі двух малых сыноў Сержука і Ганны Бартуль, якія пакуль што жывуць з маці ў Нью-Йорку, гучыць беларуская мова і знаёмыя песні. Трэба адзначыць, што арганізацыйную працу па стварэн-

СІМВАЛ БЕССМЯРОТНАСЦІ

Вяртаецца на Беларусь вясна, а з ёю і штогадовае хрысціянскае свята — Пасха, якое беларусы называюць Вялікдзень, або Вельканоц, адзначае народам у гонар уваскрасэння Ісуса Хрыста.

Кожны год толькі ў час падрыхтоўкі да Пасхі адраджаецца асобны від народнай творчасці — “пісанкі” (у іншых мясцінах кажуць “маляванкі”), размаляваныя ўзорамі курыныя яйкі. Атастычная прапаганда прывяла да заняпаду пісанак, сталі часцей фарбаваць яйкі без узораў — “крашанкі”, што, вядома, не магло адмоўна не адбіцца на традыцыях.

Атастычная прапаганда стрымала, але не здолела зусім знішчыць гэты від народнай творчасці, што можна з упэўненасцю канстатаваць зыходзячы з сучаснага мастацтва Мядзельшчыны.

На Мядзельшчыне, як і па ўсёй рэспубліцы, яйкі фарбуюць у чырвоны колер. Яго атрымліваюць, калі варыць у шалупінні цыбулі, а каб колер быў ярчэйшым, напрыклад, у вёсцы Ляшчынская ў ваду кідаюць жменю зялёных сухіх лісточкаў бярозавага веніка. Людзі сталага ўзросту ка-

размалявалі яйка, і якую можна убачыць па вёсках недалёкага Лепельскага раёна.

У вёсках гэтага рэгіёна некалі практыкаваўся спосаб аздаблення пісанак — гравіраванне: фарбавалі яйка, а потым шпількай ці цапком драпалі ўзор.

У будзённым жыцці можна пачуць, што тут былі знаёмы з такім спосабам аздаблення, як накапванне воскам з дапамогай шпількі, што давала ўзор у выглядзе кропак, з якіх кампанаваліся кругі, панцужкі, кветкі.

Паволі жываўся цікавы звычай, што некалі меўся не толькі на Мядзельшчыне, але і па ўсёй рэспубліцы. Так, перад Вялікднем насыпалі на дно талеркі або міскі зямлі, сеялі пшаніцу, да свята вырастала рунь, у якую клалі размаляваныя яйкі, а наўкола расставалі фігуркі жывёл, спечаныя з цеста.

Лушпінне ад асвячонах у храме як збіралі і палілі ў печы ці вясной сыпалі ў першую баразну, як садзілі бульбу, бо ніхто з вернікаў не адважваўся парушыць забарону царквы — асвячоная выкідаць у сметнік. Цікавы выпадак расказала настаўніца Таіса Рафеенка з Крывічоў, калі ёй у 70-я гады давялося збіраць чырвонае лушпінне на агародзе ў сметніку, якое выкінула сваякроу. Тут ёю кіравала не жаданне захаваць звычай продкаў, а боязь, каб хто не убачыў і не данёс, што ў яе хаце таксама елі свяцёнку.

Ужо адышлі ў гісторыю часы, калі забаранялі беларускім хрысціянам афіцыйна святкаваць Пасху. Яйка — сімвал бессмяротнасці. Яго даў чалавецтва Ісус Хрыстос сваім уваскраснем. Адметныя словы прывітання ў гэты дзень “Хрыстос уваскрэс”, расквечаныя ўзорамі яйкі — мара кожнага хрысціяніна пра сваё асабістае бессмяротнае праз веру ў Ісуса Хрыста.

Марыя ЖАБІНСКАЯ.

З АПОШНІХ ВЕРНІСАЖАЎ

“СВЯТЛО РАДЗІМЫ” МІКОЛЫ КУПАВЫ

“Святло Радзімы” — выстава твораў Міколы Купавы, вядомага мастака і грамадскага дзеяча Беларусі. У Вялікай зале Нацыянальнага музея гісторыі і культуры Беларусі, дзе месціцца выстава, прадстаўлена больш за 100 твораў графікі. Талент, дадзены Богам, майстэрства, набытае працай, натхненне мастака маюць ярка выражаны нацыянальнае аблічча. Пейзажы, гістарычныя мясціны, партрэты дзеячаў айчынай гісторыі і культуры, ілюстрацыі да кніг — знаёмыя, з лёгка пазнаваемымі абрысамі родных абшараў. Творы гэтыя вызначаюцца тонкасцю і высакародствам лініі. Мастацтвазнаўцы адзначаюць рамантызм як характэрную рысу творчасці мастака. І гэтая асаблівасць выяўляецца вельмі да часу, ахвяруючыся справе нацыянальнага адраджэння. У XIX стагоддзі падобную ролю — захаванне нацыянальнай свядомасці — адыграла выяўленчае мастацтва ў Польшчы. Успомнім хаця б Яна Матэйку.

Вольга Іпатава ў час адкрыцця выставы ўзгадала, што гадоў 7 таму, рыхтуючы свае тэлеперадачы, яна знаходзіла выявы нацыянальных герояў старажытнасці не ў музеях, але ў мастакоў, найперш у Купавы. Даведаліся шматлікія прысутныя вернісажа пра многія цікавыя здарэнні ў творчым жыцці мастака. Напрыклад, такое. У самым канцы 80-х на дошцы аб’яваў Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута з’явілася фотапаштоўка з

радкамі Ф.Багушэвіча пра мову, з тымі самымі, дзе сказана: “Не пакідайце ж мовы нашай, каб не ўмерлі!”, і дзе стаіць подпіс — Мацей Бурачок. Дык вось, праз дваццаць хвілін гэтая паштоўка была на стала ў рэктара, які тэрмінова склікаў выкладчыкаў і з абурэннем вывятляў, хто гэта напісаў, хто такі гэты Бурачок. Асобу аўтара тады высветліць не ўдалося, але кіраўнік ВДУ вырак: “Не знаю, хто гэты Бурачок, но негодны похуже Солжэніцын!” Шукаючы аўтара, заблыліся пацкавіцкі, хто ж павесіў самаробную паштоўку на дошку з аб’явамі. А калі б пацкавіліся, то, можа, і знайшлі б сціплага выкладчыка, Міколу Купаву. Ёсць на выстаўе прыгожыя ілюстрацыі да кніжкі — народнай казкі “Сіняя світа налева пашыта”. Апроч самастойнай эстэтычнай каштоўнасці гэтыя малюнкы маюць, карыстаючыся тэрмінамі музеязнаўцаў, легенду-інфармацыю, звязаную з вонкавымі падзеямі. Аказваецца, гадоў колькі таму савецкія цензурны ўгледзелі ў гэтых выявах варожыя элементы — бел-чырвона-белы сцяжок, які лунае над вежаю старажытнага горада; персанажаў, якія маюць не гаротна-сялянскі выгляд, і нейкіх падазронных геральдычных сімвалаў. Прышлося мастаку наведваць розныя сур’ёзныя інстанцыі ды даваць тлумачэнні. Кніжкі з гэтымі ілюстрацыямі, дарэчы, выдадзена на беларускай і англійскай мовах.

Тысячы нашых суайчыннікаў, самі таго не ведаючы, карыстаюцца творами мастака ў паўсядзённым жыцці, калі зьяўляюцца да паслуг паштовае сувязі. Маркі і канверты з серыі да 200-годдзя вызвольнага паўстання 1794 года — адна з апошніх прац Купавы ў гэтым накірунку. Эмблема Таварыства Беларускае мовы імя Ф.Скарыны — гэта таксама творчасць мастака. А памятаеце першыя ў вольным продажы паштоўкі і канверты з выяваю “Пагоні”? І гэты Купавы твор.

Адзін з выступоўцаў на адкрыцці выставы слушна адзначыў, што гэты чалавек мае талент не толькі мастака, але педагога і арганізатара. Далёка не кожны здольны талкова арганізаваць справу з удзелам вялікай колькасці людзей. І яшчэ: жыццё Мастака не разыходзіцца з жыццём Грамадзяніна. Гэта асаблівая каштоўнасць — жыццё і творчасць “для добра паспалітага”.

Выстава прымеркавана да 50-годдзя з дня нараджэння Міколы Купавы. Віншуем і мы нашага суайчынніка і сучасніка!

Зьміцер КАЛІСТРА.

НА ЗДЫМКАХ: работы Міколы КУПАВЫ з выставы.

СЛОНІМСКІ ТЭАТР НА ГАСТРОЛЯХ

Ужо сёмы год у Слоніме працуе Беларускі драматычны тэатр. За гэты час артысты тэатра выступалі ў розных кутках Беларусі — Баранавічах і Пінску, Слуцку і Салігорску, іншых гарадах. У самім горадзе спектаклі праходзяць у памяшканні раённага Дома культуры.

У рэпертуары тэатра — п’есы У. Галубкі “Пісаравы імяніны” і “Каханне з падманам”, сучасная п’еса А. Каржанюскага “Жаніх на перапісцы”, п’еса К.Мань “Блэз”, а таксама іншыя спектаклі для дарослых і дзяцей. У тэатры падтрымліваецца адносна невялікі кошт білета, каб яго маглі наведваць як мага больш глядачоў. Зараз дзіцячы білет каштуе 2 тысячы рублёў, для дарослых — 5-6 тысяч.

У бліжэйшых планах тэатра — паездка на гастролі ў Гродна. Да гэтай падзеі спланіравана рыхтуюцца старанна, бо разумеюць, што глядач у горадзе над Нёманам вельмі разборлівы.

Рэдактар Вацлаў МАЦКЕВІЧ

ЗАСНАВАЛЬНІК:

Беларускае таварыства па сувязях з суайчыннікамі за рубяжом (таварыства “Радзіма”).

НАШ АДРАС:

220005, МІНСК, ПРАСПЕКТ
Ф. СКАРЫНЫ, 44.

ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80,
33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Пазіцыя рэдакцыі і аўтараў, матэрыялы якіх друкуюцца на старонках “Голасу Радзімы”, не заўсёды супадаюць.

Газета набрана і зьяўлена ў камп’ютэрным цэнтры рэдакцыі газеты “Вечерний Минск”. Аддрукавана ў друкарні “Беларускі Дом друку” (220041, г. Мінск, пр. Скарыны, 77). Тыраж 3 000 экз. Індэкс 63854. Зак. 386, Падпісана да друку 8. 4. 1996 г.